

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА»
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ**

LITTERA SCRIPTA MANET

(ЗБІРКА СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ)

ВИПУСК 4

ЖИТОМИР 2018

Рекомендовано до друку методичною комісією

ННІ іноземної філології

(Протокол № 2 від 03.10.2018 року)

Головний редактор:

Мосієнко О. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка.

Редакційна колегія:

Полховська М. В. – кандидат філологічних наук, доцент, директор ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Борисенко Н. Д. – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Вискушенко С. А. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Зорницький А. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Нідзельська Ю. М. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Топачевський С. К. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка.

Рецензенти

Жуковська В. В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри міжкультурної комунікації та прикладної лінгвістики ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Хант Г. О. – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри іноземних мов Житомирського національного агроекологічного університету.

Littera Scripta Manet: збірка студентських наукових праць / ред. колегія: О. В. Мосієнко, М. В. Полховська [та ін.]. – Житомир: ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка, 2018. – Вип. 4. – 113 с.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, власних імен та посилань відповідають автори публікації. Думка редакції може не збігатися з думкою авторів.

© ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка, 2018

ЗМІСТ

Герасименко В. В. Деякі способи номінації й шляхи збагачення англійської терміносистеми екології	5
Гукаленко С. В. До питання про базові властивості сутності “етнонім” в сучасному мовознавстві	8
Захарчук В. О. Особливості функціонування етнічних стереотипів у сучасній англійській мові	12
Капецька Х. О. Особливості перекладу заперечення з англійської мови на українську	19
Карпінський Є. Індивідуальний авторський стиль, ідіолект, ідіостиль: питання термінології	24
Ковальчук А. О. Використання синтаксичних трансформацій при перекладі складнопідрядних речень умови (на матеріалі роману “Буремний перевал” Емілі Бронте)	34
Комов М. Р. Воєнний дискурс в романі джозефа геллера «Catch-22» та його відображення українською мовою	39
Мошківська А. Ю. Об’єктивація темпорального концепту PAST лексико-граматичними засобами сучасної англійської мови	43
Попенко С. В. Безартиклеві прийменникові звороти сучасної англійської мови	50
Рассохін А. О. Особливості перекладу ненормативної лексики в сучасній американській літературі	55
Саламаха Н. В. Засоби вираження емоцій у сучасній англійській мові (на прикладі емоцій гніву та захоплення)	60
Спінчевська Д. В. Базові особливості дослідження різновидів концептів у сучасній лінгвістичній науці	63
Ткачов Д. П. Сленг “надсат” як основний засіб створення фантастичної картини світу у романі “Механічний апельсин” Е. Берджеса	68
Ців’юк Р. М. Прояви ввічливості в англомовних формальних дебатах: лінгво-прагматичний аспект	72

Черняк Н. О. Особливості вираження наказово-спонукальної модальності англійськими та українськими комунікативами	
Шаравська В. В. Основні характеристики категорії гумору у сучасних мовознавчих студіях	76
Вакульчук В. В. Підходи до вивчення понять «професіоналізм» і «номенклатура»	86
Желєзний В. В. Відтворення вербальних репрезентацій фонових знань в українських перекладах англомовних ігрових фільмів	88
Лавровська А. А. Реалізація концепту happiness в політичному дискурсі	91
Німко Н. П. Особливості англомовних текстів новин у мережі Інтернет	98
Новик А. О. Поняття «термін» у загальній теорії мовознавства	105
Соболева К. Ю. Особливості україномовної локалізації англомовних анімаційних фільмів	107
Черток В. О. Загальні принципи перекладу англійських термінів рослинництва українською мовою	112

ДЕЯКІ СПОСОБИ НОМІНАЦІЇ Й ШЛЯХИ ЗБАГАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ ЕКОЛОГІЇ

Стрімкий розвиток науки і техніки кінця XX століття викликав порушення екологічної рівноваги, природних явищ і процесів в атмосфері нашої планети й зробив забруднення навколишнього середовища глобальною проблемою. Це призвело до того, що з'явилися нові термінологічні одиниці, які позначають ці процеси та засоби боротьби з ними.

Актуальність дослідження зумовлена загальним спрямуванням сучасних досліджень з термінознавства на вивчення всього діапазону відмінних ознак досліджуваних термінологічних одиниць, зокрема, способів номінації й шляхів збагачення словникового складу англійської терміносистеми екології. Актуальність підсилюється необхідністю вивчення сучасної англійської екологічної терміносистеми у зв'язку зі зростанням значення екології для вирішення нагальних проблем, пов'язаних із конкретними проблемами антропогенного ефекту на природу, що впливають на життєдіяльність живих організмів і навколишнього середовища.

Будь-яка термінологія виконує важливу роль в науковому пізнанні, так як вона є джерелом отримання, накопичення і зберігання інформації, а також засобом передачі науково-технічних знань. На наших очах відбувається зародження і розвиток нової галузі знання – екології, відбувається екологізація різних дисциплін. Термін екологія і його похідні вельми міцно входять в наше життя – екологія стає для всього людства не лише наукою, але і способом мислення, поведінки, повсякденною дійсністю. Вона стає однією зі сторін гуманізму, що включає в себе духовність,

розуміння єдності людини з природою, високу культуру, інтелект. Це обумовлює актуальність запропонованого дослідження, яке проводиться на матеріалі англійської екологічної термінології.

Метою роботи є дослідження й аналіз шляхів творення англійських термінів екології, виокремлення деяких найпродуктивніших способів словотвору та способи їх перекладу.

Термін як лінгвістична одиниця національної мови входить, поряд із загальноновживаними словами, в систему цієї мови і займає в ній певне місце серед інших одиниць того ж рівня. Інакше кажучи, і термін, і загальноновживане слово підкоряються загальним законам, властивим даній системі мови, є лексичними одиницями, тобто представляють собою двосторонні одиниці мови, що мають план вираження і план змісту.

При переході загальноновживаного слова в розряд фахової одиниці «його значення спеціалізується і обмежується» [3: 112]. Під обмеженням розуміється звуження змістовного обсягу знаку в цілому. Специфіка терміна лежить не в сфері властивостей, а в сфері функцій лексичної одиниці. Термін відрізняється від загальноновживаного слова і протистоїть йому функціонально. Терміни існують не просто в мові, а в складі певної термінології. Поняття «термінологія» і «термінологічна система», вслід за К. Я. Авербухом, Б. М. Головіним, будемо розглядати як синоніми, що позначають «співвіднесені з професійною сферою діяльності, областю знання (техніки, управління, культури) сукупність термінів, пов'язаних один з одним на понятійному, лексико-семантичному, словотвірному та граматичному рівнях» [1; 2].

Становлення екології як науки відноситься до середини 19 століття. Термін «екологія» був запропонований і введений в наукову літературу німецьким зоологом Е. Геккелем. Слово «ecology» утворено від грецького *oikos* – «house, dwelling place, habitation, environment (будинок, житло, оточуюче середовище)» і *logos* – «study of (наука)». У XIX столітті нова наука займалася вивченням взаємозв'язку організму і середовища.

Великий внесок у розвиток понятійного апарату екології зроблений британськими вченими, які ввели такі терміни, як *ecosystem* – екосистема (А. Тенсли, 1935 р.), *ecological pyramid* – екологічна ніша, екологічна піраміда (Ч. Елтон, 1927 р.); американськими вченими, що розробили поняття *microcosm* – мікрокосм (С. Форбс, 1887 р.), *succession* – сукцесія (Г. Каульс, 90-і рр. XIX ст.); вітчизняними екологами, які ввели поняття і терміни *biological complex/biomolecular complex* біологічний комплекс (А. Н. Бекетов, 1896 р.), популяційні хвилі (Н. В. Тимофєєв-Ресовський, 1928 р.), *biogeocenosis* – біогеоценоз (В.М. Сукачов, 1944 р.), а також запропонували свою інтерпретацію змісту понять біосфера і ноосфера (В. І. Вернадський).

Як і інші наукові терміни, англійські екологічні терміни мають свої структурні особливості. Серед них зустрічаються прості, складні і похідні одиниці, наприклад, *air, berm, bioculture, consumer, airshed, bedrock*. Проведений нами аналіз англійських термінологічних одиниць екології показав, що найбільшу групу складають похідні терміни, які утворюються як за допомогою афіксації, так і префіксації. В утворенні похідних афіксальних екологічних термінів беруть участь наступні суфікси: -ate, -ness, -ed, -ing, -ty, -ism, -ant, -or, -er, -ic, -ify, -ive, -al, -ance, -ment, -ation, -age, наприклад, *adsorbable, to acidate, abrasiveness, affected, abundant, aciduric, abundance*. В утворенні префіксальних похідних екологічних термінів беруть участь наступні приставки: a-, bio-, aero-, agro-, re-, over-, наприклад, *afterculture, abiogenesis, biocenosis, aeroallergen, agroclimate, recycle, regeneration, restore, overconsumption*.

Таким чином, можна зробити висновок, що способи номінації англійських термінів екології базуються на словотвірній системі сучасної англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авербух К. Я. Общая теория термина / К. Я. Авербух. – Иваново : Изд -во Ивановского гос. ун-та, 2004. – 252 с.

2. Головин Б. Н. Термин и слово / Б. Н. Головин. – Горький : Изд-во Горьковск. ун-та, 1980. – 156 с.
3. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : [учебное пособие] / В. Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2001. – 424 с.

Гукаленко С. В.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент Нідзельська Ю. М.*

ДО ПИТАННЯ ПРО БАЗОВІ ВЛАСТИВОСТІ СУТНОСТІ “ЕТНОНІМ” В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Перш за все, варто зазначити, що кожен народ є унікальний, адже він має свою власну мову, культуру, історію та національний характер. До того ж, протягом тривалого часу дослідники приділяють значну увагу вивченню мови іноземців, їх поведінки у контексті існуючих стереотипів. Відтак, для того, щоб позначити людей за національною ознакою в лінгвістиці використовується ціла низка різних лексичних одиниць. При цьому дослідники, як правило, не розрізняють назви осіб за етнічними характеристиками та назви, які позначають осіб за місцем народження чи проживання. У лінгвістиці зацікавленість національними особливостями мовних та концептуальних картин світу відображено у роботах В. Ніконова, В. Паніна, А. Садохіна, Ю. Святюк, Д. Шен, вони вивчали також етнономінації, які варто вважати визначальними у складних процесах сучасної міжкультурної комунікації, що, у свою чергу, зумовлює **актуальність** запропонованої статті. **Мета роботи** полягає у вивченні основних характеристик сутності етнонім. **Завданням роботи** є представити існуючі визначення етнонімів, пояснити поняття політкоректності, виокремити основні різновиди етнономінацій.

Варто зазначити, що 70-х роках XX століття виник термін “політична коректність”, який використовується для опису певних груп людей, з метою уникнення образ на візуальному, етнічному, расовому або іншому підґрунті.

Отже, згідно з визначенням, яке зафіксовано в англomовному словнику, політкоректність – це запобігання форм вираження або дій, які сприймаються як такі, що можуть виключити, ізолювати або образити групи соціально обмежених чи дискримінованих людей [7]. Політична коректність, однак частіше використовують політична коректність, є терміном, що описує стиль мовлення, ідеї, політику, поведінку, які спрямовано на мінімізацію образ расових, релігійних, культурних чи інших груп. Через це у сучасних суспільствах існує тенденція виключати з мови ті одиниці, які стосуються почуттів людини, які можуть образити особу прямолінійною вказівкою на стан здоров'я, вік, сексуальну орієнтацію, стать.

Поряд з поняттям “політкоректність” існує відоме поняття, яке здатне розмежувати подібні одиниці залежно від об'єкта номінації [3], це “етнонім”. Отже, етнонім має специфічний зміст, воно походить від грецького *ethnos* “народ” *nota* “ім'я” – назва етнічної групи, нації, народу, племені тощо. Варто зазначити, що етнонімам у мові відведена особлива роль. Тому що в етнонім може бути закладена унікальна інформація, яка стосується історії та культурології того чи іншого народу, тому вивчення етнонімів є цікавим для різних наук [4].

Варто визнати, що основоположне поняття “етнонім” по-різному трактується в багатьох джерелах. Так, наприклад, А. Садохін розуміє етнонім як назву будь-якого етносу, як вираження його самосвідомості. Ю. Святюк зазначає, що *етноніми* – це прізвиська, які містять національно-культурну інформацію та мають репрезентативне значення, виступають образом цілого народу [3]. В мовознавстві нерідко підкреслюють, що етнонім може позначати не лише етнічно однорідну групу людей, але і жителів однієї країни. Ми також підтримуємо таку точку зору, а саме про те,

що саме таке визначення етноніма є актуальним у сучасних лінгвоспільнотах, де є поширені міграції, відбувається асиміляція. Тому недивним є той факт, що однорідність населення втрачається. Кількість етнонімів у кожній мові теоретично може дорівнювати кількості народів, племен, а також іншим етнічним одиницям, які живуть у цей час, жили в минулому. Однак насправді в активному уживанні перебувають найменування найбільш численних і відомих народів. Назва країни, як правило, може утворюватися від імені народу, який її створив, проживає на цій території. Але в історії можна спостерігати і зворотну тенденцію. У процесі формування етнічних та політичних спільнот між ними можливо спостерігати певну сполучуваність.

Таким чином, в результаті утворення нових держав з'явилася значна кількість етнонімів, наприклад: *Congolese, Cypriot, Kuwaiti, Saudi Arabian, Singaporean, Moldovan, Armenian, Belorussian, Bosnian, Croatian, Georgian, Macedonian* [5].

Населення певної території має назву, що з нею пов'язана, тому виникають топографічні етноніми, наприклад: *the Americans, bushmen* та інші. Так, топографічні етноніми поділяються дві основні групи:

1. Ектоетноніми – номінації, які вказують на колір. Не завжди мається на увазі колір шкіри, волосся, очей, сюди також відносять назви кольорів як символів сторін світу.
2. Етноніми, що могли утворитися від інших етнонімів за такою моделлю: “початковий етнонім – назва країни – новий етнонім”, *Angles – England – the English, Franks – France – the French* та ін.

Більшість *топографічних етнонімів* – це назви, які були створені одними етнічними групами на позначення інших, тобто щоб охарактеризувати людей, які займають певну територію [4]. Звичайно ці етноніми описують культуру, особливості того чи іншого населення, у такий спосіб як це бачать інші. Варто зазначити, що не завжди ці етноніми містять в собі правдиву характеристику.

Ми також помітили, слідом за Ю. Святюк, що в індивідуальній повсякденній свідомості простежується тенденція до ототожнення представників свого народу з емотивно нейтральною нормою, або з позитивною оцінкою. У свою чергу, здебільшого оцінюються нейтрально чи негативно представники інших народів [3]. Така тенденція є поширеною, адже ми до “свого” завжди краще відносимося та позитивно характеризуємо порівнюючи з “чужим”, у цьому спостерігається дія відомої лінгвокультурної опозиції *СВІЙ*: :*ЧУЖИЙ*, до чогось або когось не свого люди більш прискіплюються, звертаючи увагу на недоліки.

Реалізація етніміки відбувається на рівнях: расової належності, генетичної спорідненості, гендеру, соціальної стратифікації, релігії, місцевості, політики тощо [1].

Отже, у сучасному мовознавстві, етнімі позначають не тільки одиничні предмети, а цілі групи людей. Більше того, конотація, яка в них зберігається, є узагальненим відображенням уявлень групи про себе самих або ж про інші народи. В різних мовах існує багато різних номінацій, які слугують етнімічними назвами. Англійська мова продукує велику кількість етнофобізмів, етнімів-прізвиськ на позначення представників рас та національностей. Через те, що існувала велика кількість образливих етнімів, з'явилося поняття *політична коректність*, яке спонукало винайдення нових способів мовного вираження замість тих, які ображають почуття і гідність індивідуума або цілої групи. Завдяки етніміці можна отримати знання про картину світу, життя людей різних національностей, а також про історичні відносини, які склалися між ними. *Перспектива* дослідження проаналізувати використання етнімів в англійській мові анекдотах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буряковская В. А. Признак Этничности в семантике Языка: дис. канд. філ. наук : 10.02. 20 / Буряковская В. А. – Волгоград, 2000. – 209 с.

2. Святюк Ю. В. Семантика та функціонування етнономінацій у сучасній англійській мові: дис. ... на здобуття ступеня канд. філолог. наук.: 10.02.04. / Юлія Вікторівна Святюк. – К., 2005. – 257 с.
3. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824 с
4. Шен Д. А. Этноним в лексико-семантическом пространстве английского языка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://cheloveknauka.com/etnonim-v-leksiko-semanticheskom-prostranstve-angliyskogo-yazyka>
5. Ayto J. Oxford Dictionary of Modern Slang. – New York, 1996.
6. Oxford dictionaries [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://oxforddictionaries.com/definition/english/political%2Bcorrectness?q=political+correctness>

Захарчук В. О.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент: Нідзельська Ю. М.*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕТНІЧНИХ СТЕРЕОТИПІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Перш за все, варто зазначити, що сьогодні етностереотипи викликають глибоку зацікавленість серед сучасних мовознавців, зокрема таких як: Є. Бартми́ньский, В. Красних, В. Ліпманн, Ю. Святюк та інших.

Важливою складовою ставлення до іноземців, до себе як народу, до інших, є стереотипи. Це явище є важливим для вивчення в межах міжкультурної комунікації. Існує поширена думка, що стереотипи – це усталене ставлення людини або групи людей до подій, яке створене на основі їх порівняння із певними ідеалами. Сьогодні існують тісні контакти між різними мовами та культурами, за таких умов важливо мати ефективне

спілкування із врахуванням певних етноспецифічних знань. Відтак, вивчення етностереотипів є його вагомим аспектом, що обумовлює *актуальність* представленого дослідження.

Об'єкт дослідження – стереотипні уявлення про різні народи. *Предмет* – специфічні риси функціонування стереотипів в англomовному дискурсі. *Мета* – розглянути етнічні стереотипи як основу упередженого ставлення до представників різних національностей в англomовному дискурсі.

Завдання представленого дослідження: визначити поняття етностереотипу; виокремити його структуру, головні характеристики, причини виникнення; розглянути його мовленнєві властивості.

Отже, більшість науковців дотримуються точки зору, що стереотипи втілюють в собі узагальнений образ дійсності, який наданий індивіду для отримання власного досвіду не залежно від нього. Цей образ спрямовує нашу увагу, в результаті чого може формуватися досвід, очевидно, що стереотип має когнітивне природу.

Необхідно визначити поняття *етнічний стереотип*, яке є важливим для дослідження неофіційних етнонімів, таким чином *етнічний стереотип* – узагальнений, емоційно-насичений образ етнічної групи або її представників, який сформувався історично у контексті розвитку міжетнічних стосунків. Віддзеркалюючи бажання людей зберегти етнокультурну ідентичність, етностереотип відіграє важливу соціальну роль як фактор консолідації та фіксації етнічної групи, чіткого окреслення її кордонів тощо [1].

В свою чергу, Л. Гумільов виділив структуру етнічного стереотипу поведінки, який включає в себе взаємодію між колективом та індивідом, індивідів між собою, етносом та внутрішньо етнічними групами.

Отже, на думку цього вченого, ці норми, для кожного випадку інші, змінюються або швидко, або дуже повільно; існують у всіх сферах життя та побуту, які сприймаються в цьому етносі і в кожному окремому етносі як

єдиний спосіб співіснування, саме тому вони для членів етносу необтяжливі [3: 66]. З точки зору цього ж науковця, контактуючи з іншою нормою поведінки, типовою для іншого етносу, кожен його член, як правило, дивується, намагається розказати своїм одноплемінникам про дивацтва іншого народу" [3: 67].

Таким чином, характеристиками стереотипів можуть бути такі:

- повторюваність характеристики предмета в різних висловлюваннях;
- висловлювання можна дослідити статистичним шляхом;
- закріплення певної характеристики у мові, а саме: в значеннях слів, про що може свідчити аналізу словотвору, фразеологізмів тощо [1].

У мовознавстві глибоку зацікавленість викликають причини формування етнічних стереотипів. Зокрема виділяють: 1) зовнішні фактори – міжнародні контакти, колонізація, імміграція, війни; 2) внутрішні фактори – психологічні та культурологічні, що виникають під впливом розумової діяльності людини, її прийняттям "своїх" та "чужих", впливи культур одна на одну [4: 39].

В повсякденному житті культури етносів такі явища як релігія, народна творчість, особливості житла, харчування, одягу, звичаї, норми поведінки є основними факторами етнічної ідентифікації. Під час процесу ідентифікації та самоідентифікації приписується низка рис певним представникам тих чи інших груп. Необхідно зазначити, що без ідентифікації не можлива самоідентифікація і навпаки. Приписування окремих якостей собі або іншим відбувається навіть на підсвідомому рівні особистості. Дані явища культури яскраво виражені, їх легко розпізнати, тому що вони є типовими рисами певного етносу [2: 45].

Варто зазначити, що стереотипне уявлення про британців – це те, що вони виховані та освічені люди, наприклад:

"the British peasantry are the best taught, best mannered, most self-respecting of any in Europe..." [8]. Таким чином, цей автостереотип виражено

в мові найвищим ступенем порівняння, через який зображуються найкращі характеристики британців, які вони прагнуть гідно репрезентувати себе у системі міжетнічних стосунків.

М. Цветкова, у свою чергу, також зазначає, що консерватизм та небажання щось змінювати могли викликати повільний темп життя в порівнянні з континентальною частиною світу, їх стриманість у прояві почуттів. Ми хочемо нагадати про відомий вислів *to keep a stiff upper lip*, що в імплікації повідомлення містить інформацію про їх небажання виявляти свої емоції на публіці.

До того ж, британці також слідують правилам та законам своєї країни, про що свідчить такий іронічний приклад:

A ship is sinking. A British with a pipe in his mouth asks the captain:

– Sir, which of those boats are for smokers?

Отже, британці мають високе почуття власної гідності, яке, можливо, дещо перетинається із зверхністю, занадто консервативні, що призводить до упертості, небажання порушувати правила етикету.

З іншого боку, щодо французів існує думка, що вони вишукані, благородні, сліdkують за модними течіями, наприклад " ... *little girls, little French dolls, dressed up in velvet and lace.* " [10]; "Well, you have **French feet**, for example: **French wits; French impatience**," he lowered his voice, "and charm" [12]. Отже, першому прикладі, автор порівнює дівчаток з ляльками, які одягнуті у вишукані сукні з мережива та дорогої тканини, адже саме французи вважаються знавцями моди у світі, мають вишуканий смак. *French feet; French wits; French impatience* епітети, які є прикладами притаманної французам риси, тобто елегантності. Як зазначають Н. Япп и М. Саретт, "елегантність" – один із ключових концептів французької культури, і ми, у свою чергу, цілком погоджуємося з такою точкою зору.

Далі необхідно розглянути стереотипізовані уявлення про німців. Отже, існує така поширена думка, що німці дисципліновані, сильні, безстрашні воїни, наприклад: "... *a disciplined army under one general - such a*

fighting machine, for example, as the German army in the time of von Moltke " [8]. У такому контексті представлено метафору "*a fighting machine*" із трансформацією ЛЮДИНА – МАШИНА, яка походить ще з часів Другої Світової війни, йдеться про те, що за свою нелюдність та виконання жорстоких наказів німців вважають знаряддям для боротьби. Основними рисами німецької нації є такі: дисциплінованість, безстрашність, втілення військової сили, хоча представників цього народу вважають також дещо неповороткими.

З іншого боку, нідерландців нерідко сприймають як любителів алкоголю, розглянемо такий приклад: "*His bell-mouthed goblet makes me feel quite Danish or Dutch with thirst...*" [11]. У такому прикладі келих асоціюється з нідерландцями. Тобто, у прикладі приховано думку, що вони ніколи не відмовляються від келиха вина, але рідко можуть дозволити собі напиться. Ця риса є стереотипною, тому не можна узагальнено назвати усіх нідерландців любителями випити, що буде, відповідно, необ'єктивним. Крім того, на позначення цього стереотипу існують декілька фразеологізмів, а саме:

Dutch bargain – угода, яка супроводжується випивкою, або угода вигідна лише одній стороні, тобто виникають певні негативні конотації до основного значення.

Dutch courage – хмільна мужність, море по коліна; існує думка, що під час англо-нідерландської війни англійські солдати пили багато нідерландського джину, щоб набратися мужності перед боєм, згодом цей напій отримав широку популярність у Великобританії. Іншу версію походження цього вислову пов'язують з тим, що під час епідемії бубонної чуми лише нідерландці наважилися торгувати з Великобританією, коли торгівля була зупинена задля попередження поширення епідемії.

Отже, з давніх часів англійці вважали нідерландців своїми суперниками, тому виникло таке чітке неприязне ставлення до усього, що пов'язане з цим народом, як з неправильним, недостойним та відмінним від

певних англійських стандартів.

Дуже цікавими для нашого дослідження виявилися стереотипи про євреїв. Отже, нерідко євреїв сприймають як осіб, які пов'язані із фінансовою сферою суспільства, є багатими, хитрими, наприклад:

"I'm going to be as rich as a Jew" [9]. Через порівняння, яке вводиться сполучниками *as...as*, експліковано інформацію про те, що євреї багаті. Для євреїв характерна економія та розсудливе витрачання грошей. З іншого боку, відомим є вислів *Jewish lightning*, що значить навмисний підпал збиткового бізнесу, існує в англійській мові дієслово *to jew*, що має негативне значення з *to overreach* або ж *to cheat* [5: 146]. Крім того, існують приказки, які пов'язують тему грошей із цим етносом, вони також мають негативну конотацію: *"Impure may be Moshe, but his pfenning is kosher"* або ж *"Fritz or Horst, man hates the Jew but likes his purse!"* [5: 146].

До того ж, існує точка зору, що вони хитрі, підступні, жадібні до наживи, наприклад: *"The Jew again bade her good night, and, bestowing a sly kick upon the prostrate form of Mr. Sikes while her back was turned, groped down stairs; ... he was too much confused by the earnest cunning of Fagin's looks..."* [7]. Таким чином, варто інтерпретувати ці уривки з твору Ч. Діккенса "Олівер Твіст", в них описується персонаж, єврей, який характеризується за допомогою епітетів *sly*, *cunning* для конструювання образу шахрая-єврея. До речі, серед євреїв Ч. Діккенс вважається антисемітом, власне *антисемітизм* є важливим поняттям, яке зумовлює негативне ставлення до цього етносу, а відтак, виникнення та функціонування етностереотипів із дерогативними ознаками.

Отже, варто розглянути наступний приклад:

"We don't serve Jews here", says manager her.

"Dat's all right", she says. "I don't eat them" [6].

У ньому ми спостерігаємо прояви антисемітизму, де у контексті представлено різні значення дієслова *serve*. У першому значенні –

обслуговувати, у другому значенні – *подавати як страву*. Отже, у анекдоті закодовано негативне ставлення до євреїв як народу загалом.

Отже, образ типового єврея в англійській мові є відображенням пристрасті до матеріальних цінностей, стереотипізованих уявлень про євреїв як про розсудливих у фінансових питаннях.

У перспективі подальшого дослідження аналіз етнономінацій інших етносів в англомовних анекдотичних текстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бартми́нский Е. Языковой образ мира: очерки по этнолингвистике / Ежи Бартми́нский; [пер. с польск.]. – М. : Индрик, 2005. – 528 с.
2. Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса М.: Наука, 1983. – 412 с.
3. Гумилев Л. Н. Психологическое несходство этносов // Психология национальной нетерпимости: Хрестоматия / Сост. Ю. В. Чернявская. – Мн.: Харвест, 1998. – С. 62–71.
4. Карасик В. И. Этнокультурные типы институционального дискурса / Владимир Ильич Карасик // Этнокультурная специфика речевой деятельности / РАН ИНИОН Центр гуманитарных научно-информационных исследований. Отд. языкознания / [отв. ред. Н. Н. Трошина]. – 2000. – С. 37–53.
5. Нідзельська Ю. М. Стереотипізація євреїв в сучасній англійській мові/ Ю. М. Нідзельська // Вісник Житомирського державного університету імені І. Я. Франка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – Вип. 56. – С. 144–148.
6. Davies C. ETHNIC HUMOR AROUND THE WORLD: A COMPARATIVE ANALYSIS / Christie Davies. – Bloomington: Indiana University Press, 1990. – 404 с.
7. Dickens Charles. Oliver Twist [Електронний ресурс] / Dickens Charles – Режим доступу до ресурсу: <https://www.e-reading.club/book.php?book=71246>.

8. Edward Bellamy. Looking Backward [Електронний ресурс] / Edward Bellamy – Режим доступу до ресурсу: <http://manybooks.net/titles/bellamyetext96lkbak10.html>.
9. George Eliot. Middlemarch [Електронний ресурс] / George Eliot – Режим доступу до ресурсу: <https://www.goodreads.com/book/show/19089.Middlemarch>.
10. Katherine Mansfield. The Garden Party [Електронний ресурс] / Katherine Mansfield – Режим доступу до ресурсу: <http://www.eastoftheweb.com/short-stories/UBooks/GardPart.shtml>.
11. Lord Byron. Don Juan [Електронний ресурс] / Lord Byron – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cliffsnotes.com/literature/d/don-juan/poem-summary>.
12. Meredith, G. The Egoist [Електронний ресурс] / Meredith, G – Режим доступу до ресурсу: <https://www.abebbooks.co.uk/book-search/title/the-egoist/author/meredith-g/>

Капецька Х. О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Топачевський С. К.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗАПЕРЕЧЕННЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Анотація. Стаття присвячена розгляду основних методів лінгвістичного дослідження категорії заперечення в англійській мові. Відібрано перелік наукових методів аналізу мовних засобів заперечення для їх відтворення при перекладі на українську мову.

Ключові слова: науковий метод, переклад заперечення, парадигма, заперечення, засіб, дискурс.

Мета статті – побудова переліку методів і дослідження заперечення в англійській мові для функціонального та точного передання значення під час перекладу.

Заперечення розрізняють як позитивне так і негативне за характером ставлення до вираження дійсності в реченні. Вони нерідко супроводжується твердженням як потенційним, так і вираженим. Пропозиції, що включають граматично оформлені заперечення і твердження, називаються негативно-стверджувальними. Такі пропозиції можуть бути як простими, так і складними. При безсполучниковому зв'язку частин складного речення поєднання твердження / заперечення може бути одним із засобів вираження значення.

Дві негативні частини іноді оформлюють стверджувальне речення (пропозиція з подвійним запереченням), оскільки в ньому відбувається заперечення самого заперечення [1:152].

В англійській мові заперечення в реченні може бути виражено:

а) підметом:

A woman become like their mothers. That is their tragedy. No man does.
That's his tragedy (Wilde 5:35).

Всі жінки стають схожими на своїх матерів. У цьому їхня трагедія.
Жоден чоловік не робить цього. У цьому його трагедія (Доценко Р.).

Nothing will induce me to part with Bunarry (Wilde 5:22).

Ніщо не змусить мене відмовитися від Банери (Доценко Р.).

What I suffer in that way no tongue can tell (Jerome 4:16).

Що я пережив таким чином, жодна людина не може сказати
(Прокопчук В.).

б) присудком:

I have not asked you to dine with me anywhere tonight (Wilde 5:20).

Я не запрошував тебе вечеряти зі мною сьогодні ввечері (Доценко Р.).

I have not the smallest intention of doing anything of the kind (Wilde 5:20).

У мене немає найменшого наміру зробити що-небудь подібне (Доценко Р.).

That is not very pleasant. Indeed, it is not even decent (Wilde 5:21).

Це не дуже приємно. Справді, це навіть непристойно (Доценко Р.).

В поданих зразках в англійському реченні заперечення виражене за допомогою заперечної частки *not*, і при перекладі на українську мову заперечення передається також негативною часткою *не*.

в) додатком:

I know nothing, Lady Blacknell (Wilde 5:22).

Я нічого не знаю, леді Блекнел (Доценко Р.).

He took no interest in people apart from their social position (Graham 3: 9).

Він виявляв відсутність інтересу до людей, не рахуючи їх суспільне становище (Прокопчук В.).

г) обставиною часу:

I never saw a woman so altered; she looks quite twenty years younger (Wilde 5: 23).

Я ніколи не бачив, щоб жінка так сильно змінювалася; вона виглядає на двадцять років молодше (Доценко Р.).

In fact, I am never wrong (Wilde 5:26).

Дійсно, я ніколи не помиляюся (Доценко Р.).

My own one, I have never loved anyone in the world but you (Wilde 5:28).

Моя люба, я ніколи нікого на світі не любив крім тебе (Доценко Р.).

Важливо додати, в останньому прикладі негативному займеннику *never* в українському реченні відповідають заперечні займенники *ніколи* і *нікого*, а також дієслово в негативній формі, тоді як в англійському реченні дієслово представлений в позитивній формі. Це пояснюється тим, що в англійській мові заперечення граматично виражається один раз.

д) значенням підметом (за допомогою поєднання слів з негативним значенням):

There were no cucumbers in the market this morning, sir (Wilde 5:27).

На ринку не було огірків сьогодні вранці, сер (Доценко Р.).

На відміну від української мови, заперечення в англійському реченні може бути виражено лише одним з вищевказаних способів.

I've never been so sure of anything in my life (Graham 3: 25).

Я ніколи не була ні в чому так впевнена за все моє життя (Прокопчук В.).

Говорячи про способи вираження заперечення в англійській мові, слід відзначити, що існують різні підходи до класифікації даних. Наприклад, такі лінгвісти, як Бархударов Л.С. і Штелінг Д.А. виділяють три способи вираження [2:289-291]:

1. Негативні займенники:
2. Прислівники:
3. Негативні сполучники: neither ... nor, not ... nor.

В українській мові продуктивними засобами експлікації заперечення є лексичні, серед яких можна виділити повнозначні та неповнозначні, похідні та непохідні. Найважливішим та найчастотнішим засобом вираження заперечення є частка не, яка, крім лексичної, виконує й синтаксичну функцію: залежно від її позиції речення поділяються на загальнозаперечні та частковозаперечні. Деякі з експліцитних засобів утворюють синонімічні ряди, члени яких диференціюються лише за сферою вживання та стилістичними відтінками [2:172].

Значення імпліцитного заперечення зумовлене особливою інтонацією, порядком слів, контекстом у цілому і рядом екстралінгвістичних чинників. Завдяки цьому практично кожний тип речення можна трансформувати в заперечний.

За своїм складом засоби вираження заперечення не є замкненою групою, вони мають діяхронічну природу і видозмінюються разом із розвитком мови.

Засоби вираження заперечення можуть відображати його градування, тобто виражати його підсилення та послаблення. Для

вираження значення посиленого чи послабленого заперечення вживаються фразеологізовані звороти, поєднання службових слів як з повнозначними, так і з неповнозначними мовними одиницями. Їхній характер впливає на появу проміжних (дифузних) зон між ствердженням та запереченням. Найпродуктивнішими засобами для градування заперечення є префікси та займенникові слова з префіксом ані- (ніякий-ніякісінький-анікий-аніякісінький) та частки мало, ледве, зовсім, далеко не.

Основними засобами вираження заперечення в українській мові є займенники та прислівники із заперечними префіксами ані- (анікий, анікуди), а також застарілі слова із заперечною семою бігма, катма, чортма. До специфічних засобів належать і фразеологічні одиниці, особливо ті, які репрезентують імпліцитне заперечення [2: 110-115].

Висновки. Відібрано перелік методів відтворення мовних засобів заперечення при перекладі. Завдяки порівняльно-історичному аналізу доведено становлення та динамічний розвиток категорії заперечення і її мовних засобів. В українській мові продуктивними засобами експлікації заперечення є лексичні, серед яких можна виділити повнозначні та неповнозначні, похідні та непохідні. Найважливішим та найчастотнішим засобом вираження заперечення є частка не, яка, крім лексичної, виконує й синтаксичну функцію: залежно від її позиції речення поділяються на загальнозаперечні та частковозаперечні. У процесі історичного розвитку мови мають здатність змінювати одну систему заперечення на іншу в циклічному розвитку, який виявляється в тому, що морфологічно ослаблене з певних причин первинне заперечення стає функціонально недостатнім, через що підсилюється іншим словом, яке переймає функції заперечення, проте вона також може зазнавати такого самого регресивного розвитку, як і первинне заперечення. Для функціонального та точного передання значення під час англо-українського перекладу можливе використання певних методів перекладу заперечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьев П. А. Обучение диалогической речи при выражении подтверждения и отрицания в современном английском языке [Текст] : Учебное пособие / П. А. Афанасьев. – Ростов Н/Д: РГПИ, 1979. – 97с.
2. Бархударов Л. С. Грамматика английского языка [Текст] / Л. С. Бархударов, Д.А. Штеллинг. – 4-е изд. исп. – М.: Высш. шк., 1973. – 423 с.
3. Graham, Kenneth. The Wind in the Willows. [Text] – М.: Progress, 1976. – 360p.
4. Jerome, K Jerome. Three men in a Boat. [Text] – М.: Higher school.
5. Wilde, Oscar. Selections. [Text] – М.: Progress, 1979. – 444p. – Vol. 2.

Карпінський Є.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент Зорницький А. В.*

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ АВТОРСЬКИЙ СТИЛЬ, ІДІОЛЕКТ, ІДІОСТИЛЬ: ПИТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Кожний дослідник тексту змушений так чи інакше розглянути проблему авторського чи індивідуального стилю. Адже “індивідуальний почерк” автора, його манера виявляється вже в самому факті вибірконості, перевазі певних лексичних, морфологічних, синтаксичних, фонетичних засобів, які стають базою формування більш складних і яскравих образів. З урахуванням антропоцентризму сучасної наукової парадигми проблема індивідуального стилю стає однією з ключових у лінгвостилістиці художнього тексту. Проте лінгвісти і досі не мають одного загальновизнаного терміну для тлумачення індивідуального стилю, хоча він не раз ставав предметом дослідження. Тривалий час ставлення мовознавців різних епох і напрямів до проблеми індивідуального фактора в мові, чи

ідіолекту, було суперечливим, виявляло неоднакові тенденції – від відомого перебільшення його ролі до повного ігнорування. Так, наприклад, інтерес до індивідуального виявлення Пауль стверджував: “На світі стільки ж окремих мов, скільки й індивідів. Формула термінологічно зафіксована в понятті індивідуального різновиду мови – “діалекту індивіда”, а німецька, латинська та інші мови – лише абстракція лінгвістичної науки” [цит. за 20, 42]. В. Зандерс також називає індивідуальний стиль метапоняттям (“Oberbegriff”) стилістики [20, 42]. Але ж типове й індивідуальне в стилі нерозривно пов’язані. Мовлення адресанта завжди складається з типового та індивідуального. Стиль як модель мовлення слугує базою для існування індивідуальних особливостей стилю кожного індивіда.

Якщо схематично зобразити ієрархію від загальної мови до індивідуальних її проявів у мовленні, то схема матиме наступний вигляд: мова – діалект (більша за говір мовленнєва територіальна єдність) – на цьому ж ступені, але в іншій – соціальній – площині знаходиться соціолект (соціальна група людей, що говорять на спільній професійній мові) – говір (багато структурно наближених ідіолектів для певної територіальної групи) – ідіолект (індивідуальне мовлення конкретного носія мови).

Народна мова як цілісність (націолект) майже завжди є наслідком діалектного синтезу, бо її компоненти функціонували в діахронічному плані у вигляді територіальних і внутрішньодіалектних варіантів.

У 80-ті роки особливо активізувався інтерес до образу автору як основи стилю художнього твору. Індивідуальний стиль автора пов’язувався дослідниками з динамікою різних мовних форм у художньому творі. Отже, спостерігалось укрупнення одиниць аналізу в розробці проблеми ідіостилу (ідіолекту).

Вагомий вклад у дослідження ідіолекту внесли праці Л.М. Гаспарова [2], В.П. Григор’єва [3], Ю.К. Щеглова [6], М.А. Караваєвої [9], Ю. Н. Караулова [10], В.Д. Лютикової [12], Н.В. Макарової [13],

Д. М. Поцепні [16], С.Ю. Преображенського [17], О.І. Северської [17], В. Г. Щукіна [18] та інших.

У сучасній аналітичній літературі співіснують два терміни: “ідіостиль” та “ідіолект”, вживані часто синонімічно, що створює декотрі незручності при їх використанні. Деякі дослідники не визнають різниці між цими термінами. У “Лінгвістичному словнику” О.С. Ахманової взагалі відсутній термін “ідіостиль”, а в більш сучасному “Короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів” обидва поняття формулюються наступним чином: «“ідіолект” – мовна практика окремого носія мови; сукупність формальних і стилістичних ознак, що вирізняють індивідуальну мову; “ідіостиль” – індивідуальний стиль, в якому виражальні, марковані засоби мови утворюють певну систему. “Ідіостиль” часто ототожнюють з ідіолектом» [1, 67].

Терміни “ідіолект” / “ідіостиль” також і в “Лінгвістичному енциклопедичному словнику” було визначено майже як синоніми, тобто індивідуальна мова (ідіолект) характеризувалась як найважливіша складова індивідуального стилю [11, 114]. Розведення цих термінів відбувалося в міру уточнення поняття ідіостилу. Ідіостиль може бути представлений як відображення “інтенцій” і “образу світу” поета” [3, 19]. При цьому ідіолект є сукупністю мовних форм “індивідуального мовлення” [3, 20].

Констатують, що індивідуальний стиль (ідіолект) – це сукупність “мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію й вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших... Іншими словами: ідіостиль – це система змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам окремого автора, яка робить унікальним втілений в цих творах авторський спосіб мовного висловлення. Ідіолект – це також своєрідна мова окремого індивіда” [4, 112]. Поняття “індивідуальний стиль” насамперед застосовують до стилю майстра слова. Саме талановитий письменник виробляє “свою окрему мову”, має свої характерні вислови, звороти, свою будову фраз, свої улюблені слова. Мовна особистість

майстрів слова, їх ідіостиль охоплюється: 1) мовою їх творів; 2) ставленням до мови як до суспільного історико-культурного явища; 3) використанням мовних різновидів у комунікативних ситуаціях. При цьому важливо враховувати загальні процеси художньої мови, їх зв'язок із мовою доби.

Лінгвістичну реальність ідіолекту зараз уже навряд чи хто-небудь стане брати під сумнів [3, 11-13]. “Ідіолект” (від грецьк. *idio* – свій, своєрідний, особливий і *lekt* – мова). Термін “ідіолект” створено за моделлю терміна “діалект” для позначення індивідуального варіювання, мовлення. Ідіолект у вузькому розумінні – це тільки специфічні мовні особливості окремого носія мови. У широкому значенні ідіолект – взагалі реалізація певної мови в устах індивіда, тобто сукупність текстів, породжених мовцем і досліджених лінгвістом з метою вивчення системи мови [15, 171].

Що стосується реальності ідіостилю, то вона відчувається читачами при знайомстві з художнім текстом як специфічність індивідуальних стилів і, наскільки відомо, вона взагалі не ставилася під сумнів. В. П. Григор'єв стверджує, що в лінгвістичному значенні “будьякий ідіостиль як факт сучасної літератури є в той же час і ідіолектом” [3, 4]. Проте інколи все ж таки розмежовують ці поняття: під ідіолектом певного автора розуміється вся сукупність створених ним текстів у похідній хронологічній послідовності. Під ідіостилем же мається на увазі сукупність глибинних текстопороджуючих домінант і констант певного автора, які визначили появу цих текстів саме в такій послідовності [15, 44].

Загалом сучасні дослідники виходять або з протиставлення “мова – її індивідуальна модифікація”, і з цього погляду “ідіолект / ідіостиль” розглядаються в аспекті співвідношень “системаструктура” і “система-текст” [15, 42], або з протиставлення “мова-стиль”, і в цьому плані ідіостиль реконструюється “за матеріалами” ідіолекту – сукупності мовних форм “індивідуального говоріння” [3].

Тобто ідіолект є одним з можливих станів системи тексту, що складається в результаті засвоєння його структури. Ідіостиль же є одночасно

і стилем мови, і стилем мовлення, який диференціюється на основі структурних чи конструктивних протиставлень і співвідношень між приватними системами вираження [17, 49].

Семантична модель ідіолекту відображає “картину світу”, яка багато в чому наслідуює закономірності “об’єктивних зв’язків” уявних художніх світів [17, 49]. Синтаксична модель ідіолекту втілює абстрактну структуру – “образ” поетичного світу, його інтерпретацію, що може розглядатися як результат трансформації граматики “об’єктивних” семантичних зв’язків у граматику пропозицій, що представляють 7 Філологія. Мовознавство глибинні відповідності – інваріантні поетичні змісти і їх опозиції.

Автори зібрання наукових праць “Ідіолект” усі індивідуальні складові авторської мовної системи називають компонентами ідіолекту, а ті з них, що усталено реалізують конотаційну функцію, будуть складати ідіостиль [8, 56]. Тоді можна говорити про закономірне хронологічне передуювання ширшого в логічному відношенні поняття більш вузькому. До речі, найбільш конотаційно значущі компоненти не обов’язково мають максимальні системотвірні можливості [15].

С. Т. Золян висловлює слушну думку про те, що ідіолект може бути описаний як система пов’язаних між собою домінант і їх функціональних сфер. При цьому домінанта розуміється ним як “фактор тексту і характеристика стилю, що змінює звичайні функціональні відношення між елементами й одиницями тексту” [7, 140]. Принцип домінантного дослідження гарантує, на його погляд, можливість еволюційного опису об’єкта в ряді подібних [7, 139]. С. Т. Золян пише: “є деякий конструктивний стилістичний фактор, що підкоряє інші, виведені з нього... Однак дослідження показує, що неможливо виділити будь-яку домінанту в якості головної” [7, 140].

Виявлення домінант ідіостилю як один з можливих способів аналізу його конститuentів розглядається також Л. А. Новіковим і С. Ю. Преображенським. Як систему концептів-домінант і мовних способів

їх репрезентації розглядає ідіостиль і О.Г. Малишева [14]. Оскільки творчість письменника, представлену в усіх його текстах з урахуванням усіх нюансів слововжитку, проаналізувати і представити дуже важко, то саме домінантний аналіз ідіолекту є, на наш погляд, найбільш економним і показовим: достатньо лише продемонструвати найяскравіші й найулюбленіші мовні прийоми адресанта, які в сукупності відрізняють його стиль від інших авторів.

Як бачимо, серед дослідників немає єдності у визначенні понять ідіолект / ідіостиль, і їх характеристики суперечать одна одній. Мабуть, і не потрібно остаточно розмежувати ці терміни, і тут мова може йти лише про індивідуальне надання переваги тому чи іншому з них. Проте автору статті більш “лінгвістичним” вбачається термін “ідіолект”. Оскільки можна провести просту звукову паралель між словами (-лект – мова, націолект, діалект, ідіолект) як ієрархічний ланцюжок від мови до її конкретного індивідуального авторського проявлення. Тому надалі в статті увага буде зосереджена саме на терміні ідіолект і тому, як він трактується різними мовознавцями.

Наведемо декілька визначень поняття “ідіолект”, що містяться в різних словниках. 1. Словник М. Пея і Ф. Гейнора:

Ідіолект – індивідуальний різновид системи групової мови (the individual's personal variety of the community language system) [19, 137].

2. “Словник американської лінгвістичної термінології” Е. Хемпа:

Ідіолект – вся сукупність можливих висловлювань одного носія мови, що використовує в даний момент мову для взаємодії з іншим носієм мови [цит. за 18, 37].

3. “Словник лінгвістичних термінів” О.С. Ахманової:

Ідіолект – 1) сукупність індивідуальних (професійних, соціальних, територіальних, психофізичних та ін.) особливостей, що характеризують мову даного індивіда; індивідуальний різновид мови, 2) сума (сукупність)

творів мови, що можуть бути створені в процесі спілкування двох осіб в дану одиницю часу [1, 165].

4. Лінгвістичний енциклопедичний словник:

“Ідіолект – сукупність формальних і стилістичних особливостей, властивих мовленню окремого носія даної мови. Термін ідіолект створений за моделлю терміна діалект для означення індивідуального варіювання, при якому ті чи інші особливості властиві цілим групам чи колективам мовців. Ідіолект у вузькому значенні – тільки специфічні мовленнєві особливості даного носія мови. В широкому смислі ідіолект – взагалі реалізація даної мови у вустах індивіда, тобто сукупність текстів, що породжуються мовцем і досліджуються лінгвістом з метою вивчення системи мови” [11, 171].

5. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів.

“Ідіолект – мовна практика окремого носія мови; сукупність формальних і стилістичних ознак, що вирізняють індивідуальну мову” [5, 67].

Неважко побачити, наскільки різняться наведені визначення. З’ясувати відмінності декотрих з цих тлумачень поставив собі за мету дослідник Щукін В.Г. у своєму дисертаційному дослідженні. Він дійшов наступних висновків.

Формування ідіолекту окремого індивідуума, незважаючи на багато в чому схожий характер цього процесу в усіх носіїв мови, зумовлюється особливостями внутрішнього індивідуального світу, особистої свідомості й життєвої практики мовця. Ідіолект формується під впливом умов життя як загальних для людей, що належать одній нації, суспільній групі, одному класу, так і індивідуальних. Оскільки в суспільстві, в якому перебуває даний індивідуум, уже склалися суспільна свідомість і мова, індивідуальна мовленнєва практика неминує виступає як частина суспільної мовленнєвої практики. Однак, будучи нерозривно пов’язаними, індивідуальна і суспільна мовленнєва практики виявляються відносно самостійними. Ідіолект – це не

стільки 8 Наукові праці. Том 92. Випуск 79 відмінні риси індивідуальної мови, скільки вся сукупність мовленнєвих засобів індивіда.

Ідіолект є унікальною індивідуальною системою, до складу якої входять і органічні, й набуті, й індивідуальні та групові характеристики. Індивідуальними при цьому є не тільки окремі параметри ідіолекту (а саме ті з них, що можуть бути виділені як дійсно індивідуальні), але індивідуальною виявляється вся сукупність мовних засобів індивіда (вона, зокрема, може відрізнитися від іншої сукупності, тобто від іншого ідіолекту і за кількістю групових особливостей, що входять до її складу, і за їх якістю). При дослідженні ідіолекту належить враховувати і часові зміни. Кожна людина з часом може більшою чи меншою мірою змінити свої мовні звички, і письменник не є винятком. До того ж мовлення письменника може варіюватися також від одного твору до іншого. Проте це не значить, що ідіолект – щось нестабільне і невизначене. Все ж таки він формується на основі мови суспільної групи, членом якої є даний мовець. На практиці такою групою виявляється насамперед територіальна група (в межах національної мови). Тобто, в будь-якій ситуації діалектна основа ідіолекту (особливості мови певної територіальної групи, що складає ядро індивідуальної мовленнєвої системи) зберігається, а перебудовуватися можуть лише окремі ланки системи мовленнєвих засобів мовця. Ці зміни, що стануться в ідіолекті з часом, являють собою його еволюцію. Таким чином, можна зробити висновок, що ідіолект можна досліджувати в синхронії (взявши за основу якийсь період часу) і в діяхронії (стосовно творчості письменника тут можна говорити про лінгвістичні авторські особливості стилю).

Отже, враховуючи наведені дефініції та різноманітні думки, можна зробити висновок, що співіснування двох термінів “ідіостиль” та “ідіолект” в критичній літературі ускладнює аналіз, хоча у відповідній спеціальній літературі вони часто подаються як синонімічні. Проте, серед дослідників немає єдності у визначенні понять “ідіолект / ідіостиль”, їх характеристики

часом суперечать одна одній. У цій роботі перевага надається терміну “ідіолект” за його прозорість та пряме співвідношення з національною мовою через ланку -лектів. Услід за дослідником В. Г. Щукіним, вважаємо доцільним визначити ідіолект як “систему мовних засобів індивіда, що формується на основі засвоєння мови і розвивається в процесі життєдіяльності даного індивідуума” [18, 64].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 608 с.
2. Гаспаров Л. М. Художественный мир писателя: тезаурус формальный и тезаурус функциональный // Проблемы структурной лингвистики. – М.: Наука, 1988. – С. 125–137.
3. Григорьев В. П. Из прошлого лингвистической поэтики и интерлингвистики. – М.: Наука, 1993. – 175 с.
4. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). – К.: Довіра, 1999. – 304 с.
5. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
6. Жолковский А. К., Щеглов Ю. К. Работы по поэтике выразительности: Инварианты – Тема – Приемы – Текст. – М.: АО Издат. группа “Прогресс”, 1996. – 344 с.
7. Золян С. Т. К проблеме описания поэтического идиолекта // Известия АН СРСР: Сер. Лит-ры и языка. – Т. 45. – 1986. – № 2. – С. 138–149.
8. Идиолект. – Вып. 1. – Курск: Изд-во КГПУ, 2000. – 92 с.
9. Караваева М. А. Идиолект былинного певца: Дисс. ... канд. филол. наук. – Курск, 1997. – 230 с.
10. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. – М.: Наука, 1987. – 262 с.

11. Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В. Н. Ярцевой. – М.: Сов. Энциклопедия, 1990. – 685 с.
12. Лютикова В. Д. Языковая личность: идиолект и диалект: Дисс. ... док. филол. наук. – Екатеринбург, 2000. – 316 с.
13. Макарова Н. В. Идиолект сказителя в аспекте былинного текстообразования: Дисс. ... канд. филол. наук. – Воронеж, 2000. – 198 с.
14. Малышева Е. Г. Идиостиль Владислава Ходасевича (опыт когнитивно-языкового анализа): Дисс. ... канд. филол. наук. – Омск, 1997. – 231 с.
15. Очерки истории языка русской поэзии XX века: Опыты описания идиостилей. – М.: Наследие, 1995. – 344 с.
16. Поцепня Д. М. Образ мира в слове писателя. – СПб.: Изд-во С-петербургского ун-та, 1997. – 188 с.
17. Северская О. И., Преображенский С. Ю. Функционально-доминантная модель эволюции художественных систем: от идиолекта к идиостилю // Поэтика и стилистика 1988-1990. – М.: Наука, 1991. – С. 146-156.
18. Щукин В. Г. О лингвистическом содержании понятия идиолект // Лингвистика и модели речевого поведения. – Л.: Ленингр. ун-тет, 1984. – С. 76–85.
19. Pei, M., Gaunor, D. A Dictionary of linguistics. – N.Y., 1954. – 978 p.
20. Stilistisch-rethorische Diskursanalyse / Hrsg. von Barbara Sandig. – Tübingen: Narr Verlag, 1988. – 147p.

**ВИКОРИСТАННЯ СИНТАКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ
ПЕРЕКЛАДІ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ УМОВИ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ "БУРЕМНИЙ ПЕРЕВАЛ" ЕМІЛІ
БРОНТЕ)**

Мета будь-якого перекладу – донести до читача, який не володіє мовою оригіналу зміст відповідного тексту, а також досягнути адекватності у перекладі. Перекласти означає точно й повно висловити засобами однієї мови те, що вже зафіксовано засобами іншої мови у нерозривній єдності змісту і форми. За визначенням А. В. Федорова, адекватність – це вичерпна передача смислового змісту оригіналу і повна функціонально-стилістична відповідність йому [6: 79].

При перекладі умовних речень, зазвичай, використовують синтаксичні трансформації. Суть синтаксичних трансформацій полягає в зміні синтаксичних функцій слів і словосполучень. Зміна синтаксичних функцій в процесі перекладу супроводжується перебудовою синтаксичної конструкції з одного типу в інший. Проблема таких трансформацій полягає у тому, що речення – найбільш складна за формальним і семантичним складом одиниця мови. Якщо окреме слово, морфологічну форму або навіть словосполучення можна розглядати як стійку і порівняно незалежну одиницю, то будь-яке речення може бути обумовлене авторським трактуванням, а тому, з точки зору перекладу, може мати безліч інтерпретацій. Всі ці властивості речення, зумовлюють складність під час перекладу.

Об'єктом дослідження є умовні речення в англійській мові.
Предметом дослідження є синтаксичні трансформації при перекладі

умовних речень. Матеріалом дослідження слугував роман Емілі Бронте "Буремний перевал".

Перш за все важливо уточнити зміст, вкладений у поняття "перекладацька трансформація". Існують визначення запропоновані Л. Бархударовим, Я. Рецкером, А. Швейцером, Л. Латишевим, В. Комісаровим та іншими. В нашій роботі ми використовуємо термін, який визначає перекладацьку трансформацію як міжмовне перетворення, перебудова елементів вихідного тексту, операції перевираження сенсу або перефразування з метою досягнення перекладацького еквіваленту [1: 152].

Переклад художніх творів відрізняється від інших видів перекладу. Він передбачає творчість і він характеризується відхиленням від максимально можливої смислової точності з метою забезпечення художності тексту перекладу.

Саме для досягнення адекватності перекладачі повинні вміло застосовувати різноманітні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу якомога точніше передавав всю інформацію, що міститься в тексті оригіналу, за умови дотримання відповідних норм мови перекладу. Одним з факторів, що спричиняють використання перекладацьких трансформацій при перекладі з англійської мови на українську є те, що ці мови є прикладами двох різних типів мов: аналітичної і синтетичної [5].

Саме розбіжності синтаксису англійської та української мов мотивують використання синтаксичних трансформацій. Проблема еквівалентності та адекватності перекладу тісно пов'язана з проблемою використання синтаксичних трансформацій при перекладі.

Синтаксичні трансформації – це заміна одного типу синтаксичної конструкції на інший [3: 48].

Дослідження синтаксичних трансформацій було проведено на матеріалі роману "Буремний перевал" Емілі Бронте, який переклала Ольга Андріяш. Було виявлено чотири види синтаксичних трансформацій. Це:

нульова трансформація, перестановка, заміна та трансформації синтаксичних конструкцій.

Нульова трансформація (синтаксичне уподібнення, дослівний переклад) – це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура оригіналу перетворюється в аналогічну структуру мови перекладу [6: 149].

Така трансформація використовується у випадках, коли і в мові оригіналу і в мові перекладу існують паралельні синтаксичні структури. Синтаксичне уподібнення може призводити до повної відповідності кількох мовних одиниць та порядку їх розташування в оригіналі та перекладі. Наприклад, коли містер Локвуд вдруге приходить до Буремного перевалу, щоб побачити Гіткліфа, то старий слуга Джозеф непривітно його зустрічає зі словами: (1) *"What are ye for? he shouted. 'T' maister's down i' t' fowld. Go round by th' end o' t' laith, if ye went to spake to him."* В українському перекладі це речення представлено так: (2) *"Що треба? – прокричав він. – Хазяїн там, далі в курнику. Йдіть туди, якщо прийшли з ним побалакати."*

Також, коли автор описує дитинство Катрини то використовує умовне речення: (3) *"That made her cry, at first; and then being repulsed continually hardened her, and she laughed if I told her to say she was sorry for her faults, and beg to be forgiven."*. При перекладі також використовується нульова трансформація: (4) *"Спочатку це доводило її до сліз, і будучи постійно ображеною, вона сміялась, якщо я їй говорила покаятися та просити вибачення."*

Перестановка, як вид перекладацької трансформації – це заміна розташування мовних одиниць у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Перестановці піддаються, зазвичай, слова, словосполучення, частини складного речення, а також самостійні речення в тексті [6: 152].

Поширеним випадком в процесі перекладу є заміна порядку слів і словосполучень у структурі речення: (5) *"Such an individual seated in his arm-chair, his mug of ale frothing on the round table before him, is to be seen in any circuit of five or six miles among these hills, if you go at the right time after*

dinner.” В українському перекладі цей опис подано так: (6) “У пообідній час такий тип зазвичай вмощується у крісло з кухлем доброго пінистого елю на столі перед ним, таку картину можна побачити, якщо проїдете п'ять чи шість миль цими містами.”

При перекладі також нерідко зустрічається явище зміни порядку частин складного речення – головного і підрядного речень: (7) “*If I were her I’m certain I should not die: I should get better at the bare sight of it, in spite of Kenneth.*” – (8) “Я б точно не померла, будучи на її місці, я б відчула полегшення навіть від простого милування ним, хай там що говорить Кеннет.”

У процесі перекладу заміні можуть піддаватися форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв’язку. Крім того, заміні можуть піддаватися не лише окремі одиниці, а і цілі конструкції [6: 194].

В українській та англійській мовах існують форми однини і множини, і, як правило, іменники у перекладі вживаються в тому самому числі, що і у оригіналі, за винятком випадків, коли формі однини в англійській мові відповідає форма множини в українській, і навпаки: (9) “*He was a plain rough man; and he made no scruple to speak his doubts of her surviving this second attack; unless she were more submissive to his directions than she had shown herself before.*” – (10) “То був простий, грубий чоловік, і він не став приховувати свій сумнів, що хвора навряд чи переживе повторний напад, хіба що як цього разу буде більш коритися його вказівкам ніж було досі.”

Одним досить поширеним видом заміни є заміна частин мови, наприклад: (11) “*I’ll choose between these two: either to starve at once - that would be no punishment unless he had a heart - or to recover, and leave the country.*” – (12) “Я зроблю вибір між ними: і тоді відразу ж помру з голоду - хоча це не буде покаранням для нього, якщо він таки безсердечний - або одужаю і покину цей край”.

При перекладі оригінальний числівник “два” було замінено на займе-
ник “ними”, адже з попереднього контексту читач розуміє, що мова йдеться

про Лінтона та Гіткліфа, і що Катрина не могла зробити вибір з ким їй залишитися.

Особливим видом трансформацій є членування речення – поділ одного складного речення на два або більше простих [6: 199].

При використанні цієї трансформації синтаксична структура речення в оригіналі перетворюється на декілька самостійних предикативних структур мови перекладу. Прикладом такої трансформації може слугувати таке речення: (13) *"Mr. Linton is going to bed; unless you have something particular to say, I'm sure he won't hear it now, I continued. You had better sit down in there, and entrust your message to me."*

(14) *"Містер Лінтон збирається відпочивати. Я впевнена, що він вас не слухатиме. Якщо ви не в якійсь надзвичайній справі до нього. Сідайте краще ось тут, і скажіть мені в чому річ."*

Синтаксичні трансформації спрямовані насамперед на оптимальний спосіб передачі початкової інформації у допустимих для перекладацької мови й культурної традиції формах. При цьому слід зазначити, що розглянуті синтаксичні трансформації, як правило, доповнюють одна одну, частково компенсуючи таким чином неминучі втрати інформації, пов'язані з перебудовою початкового тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частичной теории перевода) / Л. С. Бархударов. – М.: Междунар. Отн., 1975. – 240 с.
2. Бронте Е. Буремный Перевал [Текст]: роман / Е. Бронте ; пер. О. Андріяш. — К.: KM Publishing, 2009. — 352 с.
3. Виноградов В. С. Перевод: Общие и лексические вопросы: [учебное пособие] /Венедикт Степанович Виноградов. – [2-е изд., перераб.] – М.: КДУ, 2004. – 240 с.

4. Миньяр-Белоручев Р. К. Общая теория перевода и устный перевод / Юрий Константинович Миньяр-Белоручев. – М.: Воениздат, 1980. – 237 с.
5. Рецкер Я. И. О закономерностях соответствий при переводе на родной язык / Я. И. Рецкер // Вопросы теории и методики учебного перевода. – М., 1950.
6. Федоров А. В. Основы общей теории перевода: [лингвистический очерк] / Андрей Венедиктович Федоров. – [3-е изд.] – М.: Высшая школа, 1968. – 396 с.
7. Emily Bronte. Wuthering Heights / [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://archive.org/stream/wutheringheights02bron#page/6/mode/2up>

Комов М. Р.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Зорницький А. В.

ВОЄННИЙ ДИСКУРС В РОМАНІ ДЖОЗЕФА ГЕЛЛЕРА «САТЧ-22» ТА ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Глобальна мілітаризація суспільства вивела військо та військову справу на одне з найважливіших місць у структурі державних інституцій. Сформувався новий погляд на дані поняття. Саме з цього варто зробити висновок, що поняття воєнного дискурсу набули нового значення в лінгвістиці також. Перекладознавча наука тісно пов'язана з цими змінами, тому що все більше уваги зосереджується на релевантності передачі воєнного дискурсу при перекладі англомовних текстів українською мовою. Художній переклад є однією з головних сфер, де це можна прослідкувати, тому цей феномен викликає великий інтерес у перекладачів, що й визначає актуальність даної теми.

Складність воєнного дискурсу тісно пов'язана з поняттям дискурсу як такого. Дане поняття важко піддається точному визначенню. Воно постійно

змінюється в історичному аспекті, адже знаходиться в перманентному русі. Також воно характеризується параметрами завершеності, зв'язності та цілісності, тобто всіма тими властивостями, які властиві тексту. Наприклад, за Арутюною, дискурс – це «зв'язний та взятий в понятійному аспекті текст в сукупності з екстралінгвістичними, соціокультурними, прагматичними, психологічними та іншими факторами»[1]. За ван Дейком, дискурс – «істотна складова соціокультурної взаємодії»[4].

З вітчизняних вчених дослідженням дискурсу займалися: І. Є. Фролова, О. А. Крижко. До іноземних дослідників варто віднести: Т. ван Дейка, В. Кінча, А. Греймаса, Ж. Курте, Н. Д. Арутюнову, Г. О. Винокура, В. В. Виноградова.

Роман Джозефа Геллера “Catch-22” є цікавим з точки зору передачі воєнного дискурсу українською мовою. Оскільки не лише сам автор, а й критики визначили роман «Пастка-22» як антимілітаристський, його можна вважати яскравим прикладом воєнного дискурсу в літературі. Проте не варто виключати й того, що в романі зображені яскраві приклади військової справи, воєнні події, військове середовище та субординація серед військовослужбовців тощо. Крім того, Джозеф Геллер відмовився від зображення війни в традиціях реалістичного роману, пояснюючи, що не бачив для себе нічого цікавого в тому, щоб писати ще один реалістичний роман про війну, коли вже створені такі чудові твори, як «Голі та мертві» Нормана Мейлера або «Звідси у вічність» Джеймса Джонса. Свій роман він охарактеризував як умовно-реалістичний. Форма роману є головною ознакою Джозефа Геллера як новатора в літературі.

«Настрій війни» або ж “mood of war” є метанаративом роману «Пастка-22». Пояснюється це тим, що офіційні мас-медіа створювали в американському суспільстві настрої війни. Це робилося для того, щоб американці змогли краще осягнути власну культуру з більшим відчуттям гордості за країну та з меншим відчуттям провини. Це також пояснюється тим, що в воєнному дискурсі присутній і гендерний аспект. «Справжній

чоловік» повинен підтримувати військові традиції та приймати в них активну участь. Образ воїна співвідноситься з поняттям «справжнього чоловіка». Саме тут можна і побачити яскраву військову пропаганду [6].

«Пастка-22» виставляє події Другої світової війни у зовсім новому світлі. Безсумнівно, що це й проблематизує її. Однак одразу після появи роману критики та читачі холодно відреагували на нього. Адже ніхто не був готовий поглянути на події Другої світової війни зовсім з іншої сторони.

Роман наповнений різноманітними прикладами воєнного дискурсу. Антимілітаристська тема роману змушує автора використовувати якомога більше військової лексики. Сюди можна віднести імена героїв, назви розділів, військові звання, субординацію між військовослужбовцями та велику кількість військової термінології. Наприклад, в романі присутній герой *Major Major - Майор Майор*. В одному герої поєднується одночасно і красномовне ім'я, і військове звання.

Перші яскраві ознаки воєнного дискурсу в романі можна побачити вже в назві першого розділу. Її практична значущість зумовлена тим, що в двох варіантах перекладу перекладачі вдаються до різних способів передачі. Якщо в оригіналі ми можемо побачити *The Texan*, то в першому варіанті перекладу назва виглядає дуже промовисто – *Патріот*. В іншому варіанті перекладу назва розділу повністю відповідає оригінальній – *Техасець*. Попри різні варіанти перекладу, можна зрозуміти одне – перед читачами постає герой, який народився в Техасі та є патріотом своєї країни.

Переклад М. Мерещака є більше гендерно визначеним та краще співвідноситься з воєнною тематикою. Адже патріот – це чоловік, який поважає свою країну та готовий захистити її. Проте головний герой роману Йосар'ян не є таким. Він переховується у військовому шпиталі, вдаючи хворого, тільки б не повертатися на фронт та не піддавати своє життя небезпеці.

Проте під час війни уникнути загрози майже неможливо. Війна асоціюється з вбивствами, які також зображуються в романі «Пастка-22».

Джозеф Геллер максимально об'ємно описує поранення героя й те, як Йосаріан намагається врятувати своє життя. Весь трагізм ситуації знаходиться в рядках *“Man was matter, that was Snowden’s secret. Drop him out a window and he’ll fall. Set fire to him and he’ll burn. Bury him and he’ll rot, like other kinds of garbage. The spirit gone, man is garbage. That was Snowden’s secret. Ripeness was all.”*[5]

М. Мерещак передає ці слова як *«Людина — це смертний тлін, ось у чому був Сніггенів секрет. Викинь людину з вікна, і вона розіб’ється на смерть. Засунеш її у вогонь, і вона згорить. Закопаєш у землю, і вона зогниє, як гниють усякі покидьки. Коли людину покидає дух, залишається саме лушпиння, — ось у чім полягав Сніггенів секрет. Тіло варте чогось тільки тоді, коли в ній є дух!»*[3].

В останньому варіанті перекладу ці слова виглядають наступним чином: *«Людина – це матерія, ось таємниця Сноудена. Викинь людину з вікна, і вона розіб’ється. Підпали її, і вона згорить. Закопай у землю, і вона зогниє, як гниє будь-яке сміття. Коли дух відходить, людина – це сміття. Ось така була таємниця Сноудена. Достигнути – і все»*[2].

Не дивлячись на відмінності в перекладі, зміст та послання читачу залишається одним – він залишається віч-на-віч із значно реалістичнішою і значно проблематичнішою картиною війни, ніж та, яку пропонував традиційний дискурс повоєнного часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь. М.: Советская энциклопедия, 1990. – С. 136 – 137
2. Джозеф Геллер. Пастка-22. Переклад з англійської: Олена Фешовець. Чернівці: Книги-XXI, 2016. – 464 с.
3. Джозеф Геллер. Пастка на дурнів. Переклад з англійської: Микола Мерещак. Київ:Дніпро, 1988. – 630 с.

4. Dijk, van T.A.. Studies in the Pragmatics of Discourse. – Mouton. – Hague, [1981]. – .XII, 331p.

5. Heller J. Catch-22 / Joseph Heller. – New York : Simon and Schuster, – 1961. – 471 p.

6. Spreitzer P. The Postwar Novel as Postmodern: Revisiting Catch-22 & Slaughterhouse Five: A Thesis in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts / P. Spreitzer – Corvallis: Oregon State University, 2009. – 74 p.

Мошківська А. Ю.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Мосієнко О. В.

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ТЕМПОРАЛЬНОГО КОНЦЕПТУ PAST ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

При розгляді актуалізації концепту PAST лексико-граматичними засобами необхідно проаналізувати взаємодію вжитих для актуалізації концепту граматичних часів та темпоральних лексичних маркерів. Зокрема постає необхідність виокремити слова і словосполучення, які використовуються в американському передвиборчому дискурсі для вербалізації темпорального концепту PAST.

Концепт PAST реалізується у передвиборчому дискурсі за допомогою лексичних одиниць, які містять сему "минуле". Найуживанішою лексемою постає іменник *past* – "час, що існував до теперішнього" (the time that existed before the present) [2]. Окрім того, концепт PAST актуалізується також шляхом вживання у дискурсі ряду словосполучень і слів, які мають значення "минуле" або набувають його у контексті. Ми вважаємо за доцільне об'єднати їх в окремі групи:

- словосполучення, що містять темпоральний прикметник *last*: *these last eight years, over the last few years, last year alone, during the last five years, the last decade, at the turn of the last century* і т.д.;
- словосполучення із темпоральним прикметником *past*: *over the past six years, past two Democratic Presidents, the past decade, past times* і т.д.;
- словосполучення, що містять назву особи, яка втілює конкретний період минулого: *the bipartisan foreign policy legacy of Truman and Reagan, the Bush administration, what worried President Kennedy, the words of President Reagan, our first Republican President Abraham Lincoln* і т.д.;
- словосполучення із вказівним займенником *those*: *those dark days, for all those years, those policies, those deleted e-mails*.

Вербалізація концепту PAST відбувається шляхом застосування різних часових форм, однак частотність їх вживання та умови неоднакові. Основним граматичним часом, який використовують для реалізації концепту PAST є Past Simple. Дана часова форма належить до базових темпоральних форм на ментальному рівні людини і разом з граматичними формами часу Present Simple, Future Simple виступають основними засобами репрезентації темпоральних планів "минуле", "теперішнє", "майбутнє" [1, с. 12]. Відповідно, у більшості випадків об'єктивації концепту PAST використовуються форми минулого простого часу:

*Yesterday, she even **tried** to attack me and my many businesses. But here is the bottom line: I **started off** in Brooklyn New York, **not so long ago**, with a small loan and **built** a business worth over 10 billion dollars. I have always had a talent for building businesses and, importantly, creating jobs. That is a talent our country desperately needs (Donald J. Trump. Remarks at Trump SoHo in New York City. June 22, 2016).*

Минуле об'єктивується завдяки вживанню дієслів у формі минулого часу Past Simple (*tried, started off, built*) з додаванням уточнюючих темпоральних лексичних маркерів (*yesterday, not so long ago*).

Форма минулого простого часу використовується для актуалізації і "далекого", і "близького" минулого. Задля їх розрізнення мовці вдаються до вживання лексичних темпоральних маркерів, які слугують ідентифікаторами конкретного часового плану:

*We have a lot to be proud of. **In the 1940s** we saved the world. The Greatest Generation **beat back the Nazis and the Japanese Imperialists**. Then we saved the world again, this time **from totalitarian Communism**. The Cold War lasted for decades, but we won.*

*Look at what **happened in the 1990s**. Our embassies in Kenya and Tanzania were attacked and seventeen brave sailors were killed on the USS Cole. And what **did** we do (Donald J. Trump. Remarks on Foreign Policy at the National Press Club in Washington, DC. April 27, 2016)?*

У вищенаведених прикладах концепт МИНУЛЕ виражений дієсловами у формі минулого часу Past Simple (*saved, beat back, won, happened*) та дієсловами пасивного стану у Past Simple (*were attacked, were killed*) з додаванням уточнюючих темпоральних лексичних маркерів (*in the 1940s, the Nazis and the Japanese Imperialists, totalitarian Communism, the Cold War, in the 1990s*). У першому випадку лексичні маркери часу експліцитно (*in the 1940s*) та імпліцитно (*the Nazis and the Japanese Imperialists, the Cold War*) вказують на "далеке" минуле: перемога над нацистським та комуністичним режимом, події холодної війни, і дають нам інформацію про часовий проміжок в межах якого вони відбувались.

У другому фрагменті спостерігаємо використання темпорального лексичного маркера, який експліцитно вказує на період у часі - *in the 1990s*. Цей період уточнений словосполученням, яке описує трагічну подію, а саме терористичний напад на есмінець "USS Cole", яка трапилась у цей час: *seventeen brave sailors were killed on the USS Cole*. Цей фрагмент актуалізує "близьке" минуле із негативною конотацією.

Отже, при актуалізації концепту PAST темпоральні лексичні маркери виконують функцію конкретизації дієслів, які були ужиті у формі Past

Simple, а також слугують засобом розмежування "далекого" і "близького" минулого.

Другою за частотністю вживання є форма Past Continuous, яка не лише вказує на факт дії у минулому, а підкреслює її протяжність:

*In 2009, before Hillary Clinton was sworn in, it **was** a different world. Libya **was cooperating**. Iraq **was seeing** a reduction in violence. Syria **was** under control. Iran **was being choked** by sanctions (Donald J. Trump. Remarks at Trump SoHo in New York City. June 22, 2016).*

Показовим є те, що кандидат описує минулі події, вдаючись до використання простих синтаксичних конструкцій. Це зумовлено тим, що цільовою аудиторією передвиборчого дискурсу є електорат, який включає людей з різних верств населення і з різним рівнем освіченості, томи вживання простих конструкцій дає змогу забезпечити оптимальність як для мовця, так і для аудиторії.

При актуалізації концепту PAST форма граматичного часу Past Perfect вживається для опису подій, що відбулися до конкретного моменту у минулому, що відповідає її основному значенню:

*When I was in eastern North Carolina today and I was talking to people there who **had been devastated** by Hurricane Matthew, people who didn't have very much to start with, who lost everything, farmers with 100, 200 acres growing sweet potatoes, wiped out (Hillary Clinton. Remarks at Coastal Credit Union Music Park in Raleigh, North Carolina, November 3, 2016).*

Проте траплялися випадки, коли для опису суміжних подій використовувалися різні часові форми, наприклад:

*In 2009, pre-Hillary, ISIS **was** not even on the map. Libya **was** stable. Egypt **was** peaceful. Iraq **had seen** a big reduction in violence. Iran **was being choked** by sanctions. Syria **was** somewhat under control (Donald J. Trump. Address Accepting the Presidential Nomination at the Republican National Convention in Cleveland, Ohio. July 21, 2016).*

У даному фрагменті описується ситуація, яку суспільство спостерігало до 2009 року. Для опису подій, автор вживає форму простого минулого часу (*was stable, was being choked*) і лише в одному з речень подія описана ним у формі Past Perfect (*had seen a big reduction*). На нашу думку, такі випадки можна пояснити тим фактом, що незважаючи на те, що виступи кандидатів готуються заздалегідь і під час виступу вони мають перед собою друковані версії промов, кандидати намагаються говорити, не дивлячись у нотатки, тому це створює своєрідну спонтанність мовлення, що зумовило допущення граматичної помилки.

Форма граматичного часу Past Perfect Continuous вживається в американському передвиборчому дискурсі дуже рідко, що вказує на ергономічну організацію текстів промов, які розраховані на електорат з різним рівнем мовної компетенції. Вживання простіших граматичних форм передбачає більш швидке та надійне засвоєння інформації слухачами.

Для актуалізації концепту PAST було також зафіксоване вживання інших часових форм. Часова форма Present Perfect вживається для об'єктивації "близького" минулого:

*Our country desperately needs unity, and it needs the spirit of togetherness that **has not only got** us through our toughest times – but which **has lifted us up, in the past**, to our greatest achievements as a nation (Donald Trump. Remarks at the Shale Insight TM Conference at the David L. Lawrence Convention Center in Pittsburgh, Pennsylvania, September 22, 2016).*

Вживання дієслів у формі Present Perfect у поєднанні з конкретизуючим лексичним маркером *in the past* підтверджує актуалізацію саме "близького" минулого. У даному прикладі саме дієслова у формі Present Perfect стають індикатором часового плану "близьке", оскільки лексичний маркер *in the past* реалізує минуле без розмежування його на періоди і не зазначає зв'язок з теперішнім. Таким чином, темпоральний граматичний маркер конкретизує значення темпорального лексичного маркера.

В американському передвиборчому дискурсі зустрічаються випадки актуалізації уявного минулого, яке об'єктивується шляхом вживання умовного способу і використовуються політиками з ціллю:

- критики політичної кампанії опонента: *If President Obama's goal **had been to weaken** America, he **could not have done** a better job* (Donald J. Trump. *Remarks on Foreign Policy at the National Press Club in Washington, DC. April 27, 2016*). Кандидат у президенти Дональд Трамп реалізує стратегію дискредитації чинної влади.

- висвітлення власної політики: *Just last year, he said again **it wouldn't have mattered if we had rescued** the auto industry or let it go bankrupt. What is he talking about? I'm proud that President Obama saved the auto industry* (Hillary Clinton. *Remarks at Eastern Market in Detroit, Michigan, November 4, 2016*). У даному фрагменті Хілларі Клінтон одночасно реалізує як стратегію саморепрезентації, окреслюючи досягнення свої та чинного на той час президента, так і дискредитує свого опонента Дональда Трампа за фальшиві звинувачення.

Отже, уявне минуле використовують для реалізації стратегій дискредитації опонента і саморепрезентації.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу вербалізації концепту PAST в американському передвиборчому дискурсі, можна виділити такі особливості його об'єктивації лексико-граматичними засобами англійської мови: основними лексичними засобами є іменник *past*, словосполучення з темпоральними прикметниками *past* та *last*, вказівним займенником *those*, а також словосполучення у складі яких є назва особи, що втілює конкретний період минулого; використання форм минулого часу дієслова (Past Simple, Past Continuous) як основного способу вербалізації концепту PAST з додаванням темпоральних лексичних маркерів, які виступають в ролі конкретизаторів часових планів "далеке/близьке" минуле; використання форми Present Perfect для вербалізації "близького" минулого; актуалізація уявного минулого, як способу реалізації політичних стратегій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ісакова Є. П. Ергономічні характеристики категорій англійського дієслова : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Є. П. Ісакова. – К., 2001. – 20 с.
2. Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс]. – 2005. – 1 електрон. опт. диск (CDROM). – Систем. вимоги : Pentium-266; 32Mb RAM; CD-ROM; Windows 98/2000/NT/XP; MS Word 97-2003. – Назва з контейнера.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Donald J. Trump. Address Accepting the Presidential Nomination at the Republican National Convention in Cleveland, Ohio [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=117935>
2. Donald J. Trump. Remarks at Trump SoHo in New York City [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=117790>
3. Donald J. Trump. Remarks on Foreign Policy at the National Press Club in Washington, DC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=116597>
4. Donald Trump. Remarks at the Shale Insight TM Conferencee at the David L. Lawrence Convention Center in Pittsburgh, Pennsylvania [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=119191>
5. Hillary Clinton. Hillary Clinton. Remarks at Coastal Credit Union Music Park in Raleigh, North Carolina [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=119692>
6. Hillary Clinton. Remarks at Eastern Market in Detroit, Michigan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=119700>

БЕЗАРТИКЛЕВІ ПРИЙМЕННИКОВІ ЗВОРОТИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Антропоцентрична спрямованість сучасних лінгвістичних досліджень зумовлює фокус уваги на орієнтуванні людини в навколишньому середовищі, і, зокрема, на засобах вербального орієнтування, які ідентифікують той самий об'єкт в усіх референтних ситуаціях та містять, з-поміж інших одиниць, безартиклеві прийменникові звороти англійської мови.

При вивченні семантики мовних одиниць лінгвісти зосереджують увагу на іменниках, прийменниках, артиклях, стійких сполученнях слів. Проте значення безартиклевих прийменникових зворотів (БПЗ) англійської мови перебуває на периферії досліджень унаслідок їхньої складної семантики, що зумовлює актуальність даної розвідки.

Об'єкт дослідження становлять безартиклеві прийменникові звороти в сучасній англійській мові. **Предметом дослідження** є лінгвокогнітивні особливості функціонування безартиклевих прийменникових зворотів в сучасній англійській мові.

БПЗ англійської мови знаходять своє відображення у лінгвістичній літературі за посередництвом інших термінологічних формулювань. Так, БПЗ називають прийменниковими виразами [2, с. 19], прийменниковими фразами, парними сполученнями, ідіомами. Поняття, власне, безартиклевого прийменникового звороту набуло широкого вжитку в дослідженнях Н. М. Талавіри. Дослідниця інтерпретує БПЗ як певні конструкції, яким притаманна узагальнена семантика, завдяки чому БПЗ вербалізують контекстуальні вектори активності суб'єкта [5].

БПЗ є одиницями, що інтегрують ознаки вільних словосполучень та фразових одиниць. До ознак, що наближають БПЗ до вільних словосполучень зараховують [5]:

1) відсутність суворого регламенту відносно складників, що проявляється у відносно вільному виборі сполучення прийменника з іменником, наприклад, *in reality, in fact* [“Welcome to Trump’s Alt-Fact Twilight Zone”, *Newsweek*, 25.01.2017];

2) довільне включення інших частин мови, що розширюють структурний каркас БПЗ [18, с. 16], наприклад, за рахунок прикметників та займенників: *in his proper British accent* [Who the Hell Needs an Education?”, *Newsweek*, 27.04.2017], артиклів, які виступають допоміжним елементом при означенні конститuentного іменника прикметником або присвійною формою іменника, наприклад, *on Katz’s early sketches* [“Who the Hell Needs an Education?”, *Newsweek*, 27.04.2017];

3) здатність виконувати різні синтаксичні ролі;

4) відсутність переосмисленого значення БПЗ, зважаючи на чітко окреслену семантику їхніх структурних компонентів.

З іншого боку, низка властивостей БПЗ наближає їх до категорії фразеологічних одиниць. Серед таких ознак – відносна стійкість, зумовлена функціонуванням у мові у формі незмінної послідовності складників; обмеженість варіацій сполучення одного й того ж іменника з певними прийменниками, наприклад, можливість комбінації *at+home* та неможливість сполучення *in+home*; властивість окремих БПЗ виражати метафоричне значення, пов’язане з просторовими відношеннями.

Характерною особливістю досліджуваних одиниць є відсутність артикля у їх структурі як обов’язкового компоненту, який привносить означуваність/неозначуваність іменника [1, с. 84] у загальному поняттєвому змісті. Відсутність артикля пов’язують із властивостями субстантива (однина / множина, злічуваність / незлічуваність), а тому іменник і артикль слід розглядати у синтагматичній взаємодії [5, с. 23].

Безартиклеві прийменникові звороти зі значенням локалізації зосереджуються на особливостях референтів завдяки вестибулярним сенсорним навикам, орієнтуватися у просторі [4, с. 8; 5, с. 49]. БПЗ із значенням локалізації поділяємо на такі підгрупи: соматична локалізація, яка пов'язана з будовою тіла особи, що знаходиться в мовній ситуації, перцептивна локалізація, що фіксує сприйняття відстані різними референтами та вертикальна локалізація, яка вказує на орієнтир [87].

Соматична локалізація зображує знаходження орієнтирів відносно людських частин тіла. Виділяють такі різновиди БПЗ: бокові, фронтальні та центральні. Бокові локалізації фіксують об'єкти стосовно правої і лівої рук, фронтальні – відбивають координати відповідно до зорових особливостей, і центральна локалізація, яка на пряму пов'язана з серцем.

Бокова локалізація включає в себе сполучення іменника *hand* з такими прийменниками *in*, *on*, *at*. Прийменник *in* відносить референтів до тривимірного простору, *on* – відзначає контакт між певною кількістю об'єктів у мовленнєвій ситуації, *at* – фокусує увагу на межі. Відношення, позначені безартиклевими прийменниковими зворотами, представлені трьома моделями: темпоральною (*at hand*), екзистенційною (*on hand*) й екзистенційно-діяльнісною (*in hand*).

Темпоральний БПЗ *at hand* фокусує мовців на межі, або відстані витягнутої руки, включаючи в себе два варіанти: просторовий і часовий. Говорячи про просторовий варіант, мається на увазі знаходження мовців на відстані витягнутої руки. При другому варіанті значення БПЗ має на увазі час та простір [5]. Екзистенційне значення БПЗ *on hand* базується на фізичній локалізації предмета на долоні і проектується на сферу цілі, де будь-які зусилля не потрібні (*money on hand*). Екзистенційно-діяльнісний зворот *in hand* фокусує предмет у руці, що має на увазі прикладання зусиль, тобто сили, стискання пальців. Під час метафоризації значення звороту *in hand* фізичне вміщення об'єкта в руці, проектується на сферу цілі, що подає наявність певного референта у розпорядженні людини, володіння ним як

результат певних дій людини (*deal in hand, information in hand*), напр., *As we meet, he holds an Africa shaped trophy in hand* [Forbes Africa February 2018 p. 62].

Фронтальна орієнтація включає в себе один темпоральний БПЗ та три просторові. До просторових відносимо обмежувальні, що розміщують референти перед спостерігачем (*in sight, in front of, in public*); оглядовий, що фокусує увагу публіки (*on view*); панорамний, що акцентує широту охоплення сприйнятого завдяки прикметнику *full (in full view)*.

У складі обмежувального фронтального БПЗ *in sight* прийменник *in*, що вказує на тривимірний простір, імплікує звуження поля зору (*house in sight, policemen in sight, everyone in sight*), напр., *And, as is the case on the local roads, there's barely anyone in sight* [National Geographic Traveler UK 01.03.2018 p.90].

Надситуативна метафоризація звороту *in sight* прослідковується при запереченні *no*, яке відбиває перешкоду, з абстрактними мисленнєвими іменниками (*solution, plan*) або сподівання особи (*hope*), напр., *Nine months after battle, recovery for city is nowhere in sight, writes Richard Spencer [The Times 17.04.2018 p. 30]*

Оглядовий зворот *on view*, утворений сполученням іменника *view* на позначення зорової активності з прийменником *on*, що вказує на контакт між поверхнями двох об'єктів, зображує розміщення творів мистецтва для громадського огляду на горизонтальній або вертикальній площині: картин (*mural-size pictures on view, postimpressionist paintings on view*), скульптур (*statues on view*), витворів архітектури (*restored rooms on view*), тощо. Сполучення БПЗ *on view* з субстантивами на позначення глядачів (*members of the public*) або місця демонстрації артефактів (*museum, school*) акцентує огляд об'єкта великою кількістю людей, тобто його дистантне розміщення, напр., *This is one of two almost identical Titian portraits of Archinto- the other is on view at the Metropolitan Museum of Art – and it isn't even Titian's best work*

[The Wallstreet Journal 13.01.2018 p.39]. У цьому прикладі БПЗ *on view* репрезентує виставлені на громадський огляд твори мистецтва.

Звороти часу *at first sight* й *at first glance* з семантикою короткотерміновості забезпечують надситуативну і ситуативну орієнтацію. В першому випадку вони презентують перше знайомство з об'єктом без уваги до деталей, на що вказують прийменник *at*, який позначає певний момент у часі, і порядковий числівника *first* зі значенням початку, напр., *At first glance, their contrasts seem to loom larger than their similarities. Lincoln was born in a frontier cabin, Churchill in a ducal palace* [The Wallstreet Journal 27.01.2018 p.29].

Означена іменна група *at the sight*, утворена від БПЗ, звужує поле зору, у межах якого сприймаються конкретні явища, особистості, предмети: люди (*at the sight of an actor, at the sight of the bright student*), об'єкти (*at the sight of the terrible storm*), напр., *Putin faced the crowd himself, warning that his soldiers - who were actually unarmed - would fire if protesters tried to enter the building. Putin's German biographer, Boris Reit schuster, says at the sight of a mob of formerly docile citizens overthrowing their authoritarian leaders was a shock that shaped Putin's worldview* [The Week Magazine 20.04.2018 p.11].

Отже, з точки зору сприйняття, звороти просторового значення слів подають орієнтири на надситуативному рівні у трьох аспектах: обмежувальному, оглядоому і панорамному. Темпоральні звороти провокують на надситуативному рівні короточасне сприйняття мовців, а на ситуативному рівні означена іменна група *at the sight*, утворена від БПЗ, указує на обмеженість поля зору мовців конкретною ситуацією, що склалась.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахметова Г. Д. Языковая композиция художественного текста: на материале русской прозы 80-90-х годов XX в.: дисс. доктора филол. наук:

10.02.01 / Ахметова Галия Дуфаровна; Литературный ин-т им. А. М. Горького. – М., 2003. – 450 с.

2. Базарова Б. Б. Концептуальный анализ частицы *in* в современном английском языке: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Б. Б. Базарова; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. — М., 1999. — 27 с.

3. Белоусов А. В. К вопросу о линейности языкового знака / А. В. Белоусов // Человек в зеркале языка. Вопросы теории и практики. — М., 2008. — Кн. 3. — С. 76—86.

4. Крейдлин Г. Е. Время сквозь призму временных предлогов / Г. Е. Крейдлин // Логический анализ языка. Язык и время. — М.: Индрик, 1998. — С. 139—151.

5. Талавіра Н. Когнітивно-дискурсивні функції англомовних безартиклевих прийменникових зворотів: стратегія апеляції до чуттєвого задоволення / Н. Талавіра // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія Філологічні науки (мовознавство). — 2013. — Вип. 118. — С. 296—300.

Рассохін А. О.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент Топачевський С. К.*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕНОРМАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Ненормативна лексика – це соціально обмежена група слів, що знаходиться за межами літературної мови. До ненормативної лексики належать сленг, аргі, вульгаризми, жаргони. Такими термінами можуть бути окремі слова, словосполучення, мовні звороти, які створюються різними соціальними групами, класами, окремими особами [2].

В сучасній урбаністичній літературі ненормативна лексика, а саме жаргон, аргі і вульгаризми вживаються в певних стилістичних цілях. Це експресивно виділені слова, що створюють ефект новизни, екстремальності, конфліктності, афективності. Така лексика використовується для передачі стресового стану особистості, для додання його мови жвавості, яскравості, соковитості. Вона відрізняється чіткою національно-мовною та соціальною специфікою, часто використовується в художній літературі для створення особливого колориту і образної характеристики персонажа [2].

Якщо в минулому така лексика вважалася шкідливим явищем, то в сучасній лінгвістиці її використання вже не вважається неприйнятним.

Найчастіше дана лексика присутня в перекладах творів зарубіжних авторів.

Використовуючи ненормативну лексику в художніх творах, автор намагається передати особливості життя даного соціального шару, максимально точно відобразити дійсність, зацікавити читача.

Для перекладу ненормативної лексики можна використовувати ті ж способи перекладу, що і для літературної лексики, але при перекладі, наприклад, жаргонної лексики особливу роль відіграють «фонові знання» про жаргони. Перекладач повинен володіти інформацією про вживання відповідного жаргону в певній ситуації [5].

Перекладачі можуть використовувати жаргонні слова при передачі стилістично нейтральних слів, наприклад в діалозі представників кримінального світу. Даний прийом називають дисфемістичним перекладом [5]. Дисфемістичний переклад доцільний в багатьох випадках і повинен застосовуватися для того, щоб іншомовне злочинне середовище адекватно сприймалася українськомовними читачами з урахуванням експресивних особливостей української мови.

Як приклад можна привести переклад на українську мову твору американського письменника-белетриста Стівена Кінга «Drawing of the three».

Оригінал:

- "From time to time I need an antidote," Eddie said.
- "From what?"
- "Your face" [3: 107].

Переклад Т. Покідаєвой:

- Мені час від часу потрібно протиотруту.
- Від чого?
- Від твоєї пики [3: 269].

Переклад Р. Ружже і Н. Ачеркан: - Мені час від часу потрібно протиотруту, - сказав Едді.

- Проти чого?
- Проти вашої фізіономії [6: 42].

В даному прикладі стилістично нейтральне слово «face» (особа) переведено Т. Покідаєвой експресивним жаргонним словом «пика». Функція даного жаргону полягає в зображенні мовної характеристики головного героя, для додання його мови жвавості, яскравості, соковитості. Р. Ружже і Н. Ачеркан використовують емоційно забарвлене, емотивне слово «фізіономія». Поки не існує єдиного визначення емотивності. В. І. Шаховський вважає, що емотивність - це «іманентно притаманне мові семантична властивість виражати системою своїх засобів емоційність як факт психіки» [7: 24]. Трохи іншої думки дотримується Л. А. Піотровська, яка вважає, що емотивність – це свого роду функція мовних одиниць виражати емоційне ставлення мовця до об'єктивної дійсності [4]. Отже, дане слово не належить до лексичному шару жаргону, але вживання цього емотиву в мові демонструє фамільярність, зневагу, презирство говорить по відношенню до предмета промови. Обидва переклади можна вважати адекватними, оскільки мова належить наркоману Едді, затриманому митниками. Перекладачі, таким чином, спробували передати ту атмосферу, яка присутня в оригіналі. Використання слова «особа» при перекладі не сприяло б досягненню поставленої мети.

2) В оригіналі: - "Mr Balazar thought it would be better to make sure you guys had a clean place," Jack said without looking around [1: 123].

Переклад Т. Покідаєвой: - Містер Балазар подумав, що для всіх буде краще, якщо на хаті у вас буде чисто, - пояснив, не повернувши голови, Джек [3: 280].

Переклад Р. Ружже і Н. Ачеркан: - Містер Балазар подумав, що буде краще, якщо у вас в квартирі, хлопці, все буде чистенько, - сказав Джек, не обертаючись [6: 49].

При перекладі даного прикладу особливо вдало застосований Т. Покідаєвой жаргон «хата». Слово «квартира», яке вибрано перекладачами Р. Ружже і Н. Ачеркан за методом конкретизації (заміна слова з широким значенням «place» - «місце» на слово з вузьким значенням «квартира») не передають ту інтонацію, яка присутня в оригіналі. Мова належить злочинцеві Джеку, і для того щоб вона була адекватно сприйнята україномовними читачами найкраще слід застосовувати слово «хата», ніж «квартира».

Одна з особливостей англійської мови полягає в тому, що жаргон характеризується не тільки своєрідним слововживанням, а й граматичними і фонетичними відхиленнями від літературних норм [6: 97]. Перекладачі застосовують метод компенсації. Дуже часто доводиться вдаватися до даного прийому перекладу, так як певні елементи англійської мови не мають точних або будь-яких інших еквівалентів в українській мові. Даний метод застосовується для того, щоб заповнити семантичну або стилістичну втрату і для передачі сенсу і стилістичного забарвлення тексту в цілому.

Як приклад наведемо переклад на українську мову уривок з вищевказаного твору.

1) В оригіналі: Doan you be touching me wid dat thing! Doan you be touching me wid no water from where them poison things come from! Git it away! Git it away! [1: 301]

Переклад Т. Покідаєвой: - Чи не торкайся до мене цією штукаю! З цієї води звірюги вилазять отруйні, а ти зібрався нею рану! Прибери! Прибери [3: 410]!

Переклад Р. Ружже і Н. Ачеркан: - Не чіпай, не смій, прибери цю фігню! Не смій в мене тикати всякою поганню, з цієї води отруйні тварини вилазять! Не чіпай! Прибери! Прибери! [6: 129]

В даному прикладі «doan», «wid», «dat» і «git» є порушеннями правильності літературної мови. Така мова характеризує представників нижчих верств суспільства і сприймається як жаргонна. Перекладачі залишають поза передачею при перекладі фонетичні спотворення, так як для української мови це явище не характерно. Однак перекладач компенсує це тим, що використовує лексику, яка властива просторіччю: «штукою», «вилазять» «тикати». Крім того, перекладачі Р. Ружже і Н. Ачеркан компенсують фонетичні відхилення жаргонними словами «фігня», «погань». Так перекладачі справляються із завданням і дають цілком адекватний переклад.

В цілому, переклад ненормативної лексики дуже кропітка і нелегка праця. При перекладі жаргонів, наприклад, з англійської мови на українську перекладач повинен зуміти підібрати аналогічний український жаргон, що володіє приблизно такою же експресивністю, як і в англійській мові. Перекладач при перекладі ненормативної лексики повинен максимально наблизити переклад з оригіналом. Від адекватного, точного перекладу даної лексики залежить доля твору на мові перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Stephen King. The Drawing of the Three. The Dark Tower II / – A signet book. Copyright, 2003. – 464 с.

2. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. Издательство литература на иностранных языках. – Москва. – 1958.

3. Кінг С. Стрілець. Витяг трьох. Безплідні землі: З циклу «Темна Вежа»: [фантаст. романи] / пер. з англ. Т. Покідаєвой. – М.: АСТ: Астрель, 2011. – 106 с.

4. Пиотровская Л. А. Эмотивность как языковая категория / Л. А. Пиотровская // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 2. Вып. 2. – 1993. – С. 42.

5. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода/Дополнения и комментарии Д. И. Ермоловича. – 4-е изд., стереотип. – М.: «Р. Валент», 2010. – 244 с.

6. Стивен Кінг. Темна Вежа-2: «Двері між світами» / Пер. з англ. Р. Ружже, Н. Ачеркан, 1994. - http://lib.r|king|tower_2.txt.

7. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / Шаховский В. И. – Воронеж, 1987.

Саламаха Н. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Мосієнко О. В.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (НА ПРИКЛАДІ ЕМОЦІЙ ГНІВУ ТА ЗАХОПЛЕННЯ)

Емоційні процеси проявляються у всіх видах нашої діяльності, включаючи і мовну діяльність, як на етапі її програмування, так і на етапі реалізації висловлювання. Це проявляється через велику кількість і різноманітність арсеналу мовних засобів, покликаних позначати і виражати емоції.

Лінгвістика досліджує різні сторони опосередкування емоцій: мовні засоби та їх вираження, які включають відповідні лексичні, граматичні, фонетико-графічні дескриптори; їх синтаксичне та інтонаційне оформлення, співвідношення мовних і немовних засобів вираження емоцій.

Комплексний аналіз психологічної природи і структури мовного вираження емоцій гніву і захоплення зумовлює теоретичний і практичний інтерес. Специфічні особливості вираження емоцій часто ускладнюють процес міжнаціонального спілкування як в умовах перекладу, так і при спілкуванні між людьми без перекладача. Врахування емоційного фактору і знання особливостей вираження різних типів емоцій представниками різних культур, дозволять виключити будь які непорозуміння або неправильну інтерпретацію емоцій мовця, а також дадуть можливість максимально адекватно сприйняти іноземного мовця.

Емоції гніву і радості є базовими, фундаментальними емоціями, які визнані універсальними для людства. При описі емоційного аспекту змісту мовлення, істотну роль відіграють емоційні дескриптори, які включають у себе не лише фонетичні і графічні, а також і лексичні та граматичні дескриптори.

До найбільш поширених лексичним дескрипторів емоцій гніву і захоплення відносяться:

- слова, які безпосередньо виражають самі емоції (Іменники, прикметники, дієслова, прислівники, які здатні відобразити емоційний стан людини). Гнів: *fury, rage, anger; irritated, disgruntle; to hate, to detest; angrily, furiously, heatedly* і т.д. Захоплення: *delight, pleasure; to love, to like; admiringly, rapturously* і т.д.;

- слова і вирази, які містять емоційний елемент у своїй семантичній структурі (лайливі / пестливі слова і вирази): *blockhead, bastard / darling, sweet;*

- оціночні іменники і слова, що містять суфікс оцінки: *bore, fool / beauty, gentleman;*

- елементи сленгу, ідіоматичні кліше і фразеологічні звороти.

Гнів: *to get one's goat, to be on the warpath, to be fed up with smth, to see red, to make one's blood boil*. Восторг: *to get one's goat, to be on the warpath, to be fed up with smth, to see red, to make one's blood boil*.

Граматичні дескриптори надають висловлюванню елемент посилення, виносячи емоційну інформацію на перший план. До них відносяться такі засоби вираження емоційних станів:

- повтори: *"You've got a wonderful voice, the voice that can wring an audience's heart"*(W.S. Maugham);

- інверсія: *Hardly ever does he come in time.* (Гнів) *Amazing how quickly you made friends!* (Захоплення)

- емфатичне вживання дієслова do: *Do help me!* (Гнів) *You do look a picture!* (Захоплення)

- окличні конструкції з what, such, how, so: *What a bad day it is!* (Гнів) *Whoa! It's such a big car!* (Захоплення)

- окличні однослівні речення: *Rubbish!* (Гнів) *Charming! Amazing!* (Захоплення)

До фонетико-графічних дескрипторів належать:

- емфатична інтонація і наголос: *Oh, how NICE! What a surPRISE!* (Захоплення) / *What? You have lost my keys?* (Гнів)

- багатозначні паузи (при написанні такі паузи можуть передаватися за допомогою різних пунктуаційних засобів: знак оклику, курсив, заголовні букви, тире, дефіс, три крапки):

A plan to run off - for what? (Гнів)

I - err - I have no words to describe my happiness! (Захоплення, радість)

- шрифтове виділення:

You are so noisy! WILL YOU BE QUIET! (Гнів)

- одночасне використання в тексті запитання й знаку оклику, а також потроєного знаку оклику: *It's unbelievable !!! I met my Mr. Right !!!* (Захоплення)

Таким чином, під впливом емоцій відбувається структурна перебудова роботи свідомості і мовець вибирає такі мовні засоби, які забезпечують максимально адекватну передачу пережитих емоцій під час спілкування або написання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ларина Т. В. Эмоциональность и эмотивность в коммуникации// Межкультурная коммуникация и перевод: материалы межвузовской конференции. М., 2002.
2. Самойлова И. В. К вопросу о некоторых средствах передачи эмоциональности в английской разговорной речи// Теория и практика лингвистического описания разговорной речи. Горький, 1984.
3. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Изд. 2-е. испр. и доп. — М.: Издательство ЛКИ, 2008.
4. Bolinger D. Intonation across languages // J. P. Greenberg, C. A. Ferguson, E. A. Moravcsik. Universals of human language. Phonology. Stanford : Stanford University Press. 1978.
5. Calhoun C., Solomon R. C. What is an emotion?: Classic reading in philosophical psychology. New York; Oxford univ. press, 1984.

Спінчевська Д. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Нідзельська Ю. М.

**БАЗОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ РІЗНОВИДІВ
КОНЦЕПТІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ НАУЦІ**

Перш за все варто підкреслити, що лінгвістична думка постійно розвивається, тому вчені створили відносно новий термін для позначення змістовності мовного знака, в якому з'єднуються мовознавчі та логіко-психологічні категорії, відтак, особливостям *концепту* присвячено праці багатьох науковців (А. Белової, О. Кубрякової, В. Маслової, З. Попової, Й. Стерніна, Дж. Лакоффа, Дж. Джонсона та ін.), які досліджують концепти під різними кутами зору, до того ж, вони застосовують результати досліджень, які було отримано у суміжних з лінгвістикою галузях, ці

аспекти, на нашу думку, значною мірою зумовлюють **актуальність** представленої статті. *Мета статті* полягає у вивченні існуючих класифікацій концептів у мовознавстві через призму лінгвокогнітивного та лінгвокультурологічного підходів. *Серед завдань* варто виділити такі: визначення сутності концепт, виокремлення його складових, аналіз осовоположних критеріїв для їх класифікацій.

Зокрема, представники лінгвокогнітивного напрямку (Л. Лисиченко, З. Попова, Й. Стернін) розглядають поняття концепту як універсальну одиницю мислення та свідомості, яка репрезентує об'єкт ідеального чи реального світу та зберігається вербально у свідомості носіїв певної мови [1, с. 368]. Згідно з думками О. Кубрякової, концепт варто тлумачити як певну змістову одиницю пам'яті концептуальної системи й мови мозку, повної картини світу, яка представлена у людській психіці. Така одиниця може швидко розвиватись, піддаватись модифікаціям, зберігати загальні знання про світ тощо.

Представники лінгвокультурологічного підходу (С. Воркачов, В. Карасик, В. Маслова, Ю. Степанов) пояснюють цю структуру як безперервний зв'язок між людиною і культурою, згідно з їх поглядами, концепт – це багатозначне смислове утворення, яке представляє образну, ціннісну та поняттєву сторони; метальна одиниця та об'єкт пізнання; лексема, яка здатна представляти національну мовну свідомість.

У людському пізнанні можна прослідкувати тісний зв'язок між мовою та культурою. Перед тим як потрапити у пізнання людини, інформація про культуру систематизується та певним чином опрацьовується, більше того, за вибір певних засобів відповідає пізнання.

Концепт – це багатофункціональна одиниця, яка пов'язує між собою мову, культуру та пізнання. Це, як вважає С. Воркачев, можна пояснити тим, що концепт – це частина пізнання, яка визначається культурою та проявляється у мові [3, с. 18-23]. Таким чином, типологія концептів є надзвичайно спірним та дискусійним питанням у сучасній

лінгвоконцептології. Поділ концептів відповідно до їх типів відбувається незалежно від їхньої загальної системи організації в типологічній структурі. Згідно з сучасними лінгвокультурологічними дослідженнями, вчені інтерпретують концепти у вузькому та широкому значенні, вони поділяють їх на: когнітивні та лінгвокультурні концепти.

Велика кількість лінгвістів не акцентують увагу на такому розмежуванні, вважаючи концепт саме одиницею когнітивної лінгвістики, так як вона не керується мовними елементами, які розповсюджують різну інформацію, певною мірою матеріалізовані у мові. Відтак, ми погоджуємося з тим фактом, що інформація щодо типології лінгвокультурних концептів детально аналізується у лінгвістиці, зокрема у працях Ю. Степанова, Г. Слишкіна, С. Воркачова та інших.

Якщо враховувати, що концепти лінгвокультури розглядають як абстракції метальної природи, С. Воркачов репрезентував власну їхню типологію:

- *концепти - автохтони*, які є конкретними значеннями власних мовних реалізацій, їм властива характеристика етнокультурних сем;

- *протоконцепти (універсальні концепти)* – відділені від мовних представлень ментальні одиниці;

- *метафізичні концепти* – ментальні структури, які не мають точного лексичного вираження; такі концепти не є цінними для мовної спільноти [3].

Слід зазначити, що термін «універсальні концепти» широковідомий у лінгвокультурології, має багатий синонімічний ряд: концепти універсалії (М. Алефіренко), семантичні примітиви (А.Вежбицька), фундаментальні загальнолюдські концепти (І. Мещаніков).

Коли вивчають універсальні концепти, їх інтерпретують як «базові когнітивні категорії», які представляють цілісний для всіх когнітивний процес. Їхнє існування сприяє взаєморозумінню між різними національними спільнотами, але нам варто пам'ятати, що це зовсім не заперечує

функціонування етнокультурних концептів, які, в свою чергу, відповідають за опис культури певної нації.

Етнокультурні концепти у мовознавстві трактують як особливі константи соціуму. Вони ніби відтіняють національні мови, культури та ментальні одиниці, представлені словом, за яким приховується символ і образ певного етнокультурного простору.

Таким чином, С. Аскольдов у своїх працях диференціює *художні і пізнавальні концепти*. Цей вчений наголошує на відмінності цих концептів, яка полягає у неточності їхніх можливостей: “Зв'язок конкретних елементів художніх концептів ґрунтується на абстрактно невластивій логіці і реальній прагматичі художньої асоціативності” [1, с. 275]. Якщо поєднати такі поняття, як: почуття, уявлення та емоції, то можна зробити висновок, що саме художній концепт відображає більше інформації, ніж просто пізнавальний.

Ми не можемо залишити поза увагою той факт, що базуючись на вченнях С. Аскольдова, В. Маслова, у свою чергу, виокремлює найголовніші ознаки художнього концепту, які не є властивими для художнього: асоціативність, відтворення образів та різноманітних емотивних смислів схожих до них та можливість включати їх у себе. Також вона виділяє три групи концептів культури: *космічні; культурні та соціальні; національні* [4, с. 256].

З іншого боку, О. Бабушкін типологізує усі концепти згідно з їхньою схожістю зі структурами представлення знань. Цей науковець виділяє наступні типи: схеми, сценарії, гіпероніми, мисленнєві картинки, фрейми, скрипти, інсайти та калейдоскопічні концепти [2, с. 104].

У працях З. Попової та І. Стерніна концепти поділяються за характером концептуалізованої інформації, а саме на:

1. *Уявлення* – підсумовування суттєво-наочних явищ. Статичні уявлення – це відображення найсуттєвіших ознак певного явища.

2. *Схеми* – *концепт*, представлений типізованою контурною схемою. Також їх інтерпретують, як гіпероніми, які мають послаблений образ.

3. *Поняття* – *концепт*, який має структуру, складену із суттєвих ознак предмета чи явища. Поняття вербалізується певною термінологічною лексикою та формується у мислення у вигляді відображення наукової та виробничої сфер дійсності.

4. *Фрейми* – об'ємне уявлення, множинність стандартних знань про конкретне явище, багатокомпонентний концепт (лікарня, кафе, кіно).

5. *Сценарій (скрипт)* – стереотипні елементи з ознаками руху та розвитку. Вони подібні до фреймів, які розвиваються у просторі під виглядом окремих елементів.

6. *Гештальт* – багато комплексна функціональна структура мислення, яка систематизує різноманітні явища у пізнанні [5, с. 192].

Отже, як ми бачимо, науковці намагаються систематизувати концепти та створити їхню єдину типологію. У сучасні лінгвістиці не існує загальної класифікації, яка б об'єднувала точки зору різних науковців. Також слід звернути увагу на те, що у культурно-специфічних концептів завжди існує загроза невідповідності між рівнями їх смислів для різних носіїв мови.

Досліджуючи лінгвістичну літературу, можна зробити висновок, що концепт розглядають як унікальну сутність, яка формується у пам'яті на основі чуттєвого досвіду, певних операцій людини з предметом, як багатомірне утворення, як основну одиницю вираження менталітету, навіть як логічний об'єкт, через який культура може відображатися у ментальному світі людини.

У *перспективі* подальших наукових пошуків ми вбачаємо детальний аналіз ціннісної складової у концептах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аскольдов-Алексеев С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов-Алексеев / Русская словесность. Антология. // Под ред. В. П. Нерознака. – М.: Академия, 1997. – С. 267 – 280.

2. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка / А. П. Бабушкин. – Воронеж: Изд-во Воронеж, гос. ун-та, 1996. – 104 с.

3. Воркачев С. Г. Лингвоконцептология и межкультурная коммуникации / С. Г. Воркачев // Язык. Культура. Коммуникация. Текст: Мат-лы междунар. научн. конф.: в 3-х ч. – Волгоград: Волгоградское научн. изд-во, 2006. Ч.1. – С. 18 – 23.

4. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: [Учебное пособие] / В. А. Маслова. – Минск: Тетра Системс, 2004. – 256 с.

5. Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж: Истоки, 2002. – 192 с.

Ткачов Д. П.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент Мосієнко О. В.*

СЛЕНГ “НАДСАТ” ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ФАНТАСТИЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У РОМАНІ “МЕХАНІЧНИЙ АПЕЛЬСИН” Е. БЕРДЖЕСА

Сучасне перекладознавство характеризується посиленою увагою дослідників до проблем художнього перекладу. Однією з актуальних тенденцій у перекладознавстві є дослідження індивідуально-авторської картини світу, а також її відтворення у перекладі.

Поміж різноманітних картин світу – мовної, міфологічної, релігійної, фольклорної, філософської – особливе місце посідає індивідуально-авторська, яка представляє те, як носій мови розуміє світ і використовує всю різноманітність мовних засобів, аби описати його [4]. Індивідуальні картини світу значно відрізняються у носіїв навіть однієї і тієї ж самої мови: особливо великою кількістю індивідуальних рис, відмінних від інших представників окремої лінгвокультури, володіють індивідуальні картини

письменників, або ж авторські картини світу.

Авторська особливість у романі Е. Берджеса "Механічний апельсин" полягає в тому, що автор намагається використати явище так званої мовної поліфонії, тому що за основу він бере слова російського походження, а також використовує англomовний сленг, просторіччя, колоквіалізми, які належать до розмовної нелітературної мови [4]

Складником авторської картини світу є номінативний рівень, який відбиває індивідуальні особливості бачення та йменування світу, про що, зокрема, свідчить так званий надсат - сленг вигаданий англійським письменником Ентоні Берджесом для твору "Механічний апельсин" [5].

Перед написанням роману Е. Берджес відвідав СРСР, а саме Ленінград, тож лінгвістичні натхнення він черпав саме там. Зокрема, назва мови походить від суфіксів російських порядкових числівників «-надцять» (від 11 до 19), але трохи видозмінених. Про «надсат» або «надцять» не можна говорити як про повноцінну вигадану мову. У своєму експерименті Е. Берджес зачіпає лише лексику, не беручи до уваги граматичні особливості. «Надсат» - це близько 250 слів і виразів, утворених в переважній більшості випадків від російських коренів. Можна знайти й кілька прикладів сленгових одиниць німецького, французького, малайського і циганського походження. Загалом, це мова підлітків, химерна суміш циганської говірки, російського, англійського й американського сленгу [2], відбиває авторський протест проти радянських реалій за рахунок різного ступеня видозміни російських слів, напр., *govoreet* (говорить), *baboochka* (бабушка), *gloopy* (глупый), *mogz* (мозг), *otchkie* (очки), *platties* (одежда) та *sinny* (кинотеатр).

При перекладі важко відтворити емоційне та стилістичне забарвлення роману, яке набувається завдяки використанню різноманітних лексичних одиниць автором. Перекладач повинен дотримуватись великої кількості вимог, щоб створити текст, що максимально повно відтворює оригінал в іншомовній культурі. Серед таких критеріїв, звичайно, слід вказати збереження максимальної кількості тропів та фігур мови як одну з

найважливіших складових художньої стилістики того чи іншого твору. Переклад повинен якомога точніше і достовірніше передавати епоху оригіналу.

Саме через ці особливості перед перекладачем постає нелегке завдання у виборі еквівалентів, яких не завжди можна знайти у мові перекладу. Тому перекладачі роману “Механічний апельсин” часто замінюють авторські неологізми та сленг словами близькими за значенням, щоб донести до читача те значення, яке мав на увазі автор.

Українською мовою роман Е. Берджеса переклав О. Буценко. Так як дуже велику частину роману складає сленг, для того щоб зберегти мовленнєву своєрідність твору та відтворити його специфіку, перекладачі використовують різні шляхи перекладу, поділяючи за походженням усі елементи мови “надсат” на декілька груп:

I. Слова, що утворились від російських коренів: такі як babooshka (бабушка), brooko (брюхо), deng (деньгі) тощо.

В свою чергу першу групу можна розділити ще на три підгрупи:

1. Російські слова, запозичені повністю, без змін, наприклад: kordova, mesto, moloko, poet, ptitsa, tolchomk, litso, rot, goloss, malenky, ooko, slovo, chepooka, minoota, pooshka, pyahnitsa, knopka, kloodch, gazetta, kot , shoom тощо.

2. Слова російського походження, утворені за допомогою укорочення (скорочується, як правило, останній склад), наприклад: chasso (часовой), biblio (библиотека). У дієсловах, зазвичай, скорочуються суфікси інфінітива - ать, - ить, - еть: cheest – чистить, vidy – видетъ, creech – кричатъ, pony – понимают тощо. Однак в деяких випадках може скорочуватись перший склад слова: cheenas – женщины.

3. До третьої підгрупи слід віднести слова, у яких поєднались російські та англійські морфеми. «Underveshches» (спідня білизна) утворено за аналогією з англійським «underclothes» – «спідня білизна», де «veshches» – транслітероване російське «вещи» (укр. речі) / англ. «Clothes»)

II. Другу групу слів становлять запозичення неслов'янського походження. Найбільш екзотичні запозичення представляють слова малайського і циганського походження. Ключове слово в “Механічному апельсині”/ “A Clockwork Orange” – orange може бути витлумачено як запозичене з малайської мови слово orang – людина. Єдиний циганський елемент в тексті - повністю запозичене слово dook – дух.

III. Авторські неологізми, створені на основі романських та германських мов. Наприклад, synthmesc є скороченою формою від synthetic mescaline (синтетичний мескалін): “Hohoho, the old moloko, with no knives or synthmesc or drencom in it”. [6] перекладено “О-хо-хо, молоко-молочішко, без ножів, без синтемеска та дренкома”. Перекладачем використовується власний сленгізм при трансформації даного речення, словосполучення old moloko перекладено як молоко-молочішко. За допомогою зменшувального суфіксу було створене нове сленгове слово.

Також цікавим прикладом є слово Staja, утворене об'єднанням основ слів State Jail (державна в'язниця).

IV. До четвертої групи належать слова запозичені із реального англійського та американського сленгу. Наприклад, в слові rozz, яке неодноразово зустрічається в романі, з'єдналися значення російського рожа (rozha) і англійського сленгізму rozzier (policeman). До запозичень з реально існуючого сленгу також належать такі слова: pretty-polly (money) – гроші, guttiwuts (guts) – нутрощі, кишки, prod (to produce) – виробляти, sarky (sarcastic) – саркастичний, snoutie (tobacco, snuff) – тютюн, понюшка. Cancr – метафорична назва сигарети, часто зустрічається в англійському сленгу.

V. Слова запозичені з дитячої мови: Scholliwoll відповідає слову school. У дитячих словах eggiewegg і jammiwam легко впізнаються egg (яйце) та jam (джем).

Тож зі сказаного вище можна зробити висновок, що Е. Берджес відчував потребу в оригінальному вираженні думки. Автор, бажаючи привнести у свій роман життя та експресії, насичує його сленгізмами з так

званого «надсату», більшою мірою взятими з російської мови. Основна складність перекладу роману на українську мову полягає в тому, щоб ці слова для україномовного читача, який вільно розуміє російські слова, виглядали настільки ж незвично, як і для англомовного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берджес Е. Механічний апельсин; пер. з англ. О. А. Буценко / Е. Берджес. – Львів : Кальварія, 2004. – 160 с.
2. Железовська І. Е. Метафори абсурду у романі Е. Бьоржеса "Механічний апельсин" / І. Е. Железовська // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер. : Літературознавство. – 2011. – Вип. 2 (1). – С. 93–101.
3. Федоров А. В. Основы общей теории перевода / А. В. Федоров. – М. : Философия Три, 2002. – 250 с.
4. Пименова М. В. Языковая картина мира : учебное пособие / М. В. Пименова. – Изд. 3-е доп. – Санкт-Петербург : СПбГУ, 2011. – 106 с.
5. Burgess A. A. Clockwork orange / A. Burgess – СПб : КОРОНА принт, КАРО, 2007. – 288 с.
6. Burgess A. A Clockwork Orange / A. Burgess. – Harmondsworth : Penguin. –2000. – P. 2. – 105

Ців'юк Р. М.,

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Топачевський С. К.

ПРОЯВИ ВВІЧЛИВОСТІ В АНГЛОМОВНИХ ФОРМАЛЬНИХ ДЕБАТАХ: ЛІНГВО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Стаття присвячена розгляду основних методів лінгвістичного дослідження мовної поведінки американських політиків. Відібрано

парадигму наукових методів аналізу мовних засобів.

Ключові слова: науковий метод, парадигма, заперечення, засіб, дискурс.

Мета – проведеного дослідження полягала у виявленні моделі мовної поведінки в мові американських політиків. Серед поставлених завдань можна виділити дослідження різних мовних актів, які використовуються американськими політиками в ході політичного дискурсу.

Вивчення проблеми «ввічливості» в різних мовах сприяє профілактиці і запобіганню міжнаціональних непорозумінь і конфліктів, дозволяє виявити і розробити шляхи досягнення ефективності спілкування з представниками різних культур.

Категорії ввічливості традиційно універсальні, але, тим не менш, реалізуються в кожному конкретному випадку з обов'язковим урахуванням тієї чи іншої національної специфіки. Особливо всі ці тонкощі враховуються при перекладі з англійської на українську мову і навпаки, оскільки ті стратегії ввічливості, які притаманні англійській культурі спілкування, не завжди використовуються в українській культурі комунікації.

Дебати □ це публічне єдиноборство двох учасників, кожен з яких прагне показати своє ораторські переваги над партнером. Ця перевага досягається за рахунок особистої ораторської майстерності, яка стає очевидною або, як мінімум, помітною завдяки ефективному використанню різних ораторських прийомів незалежно від того, свідомо чи несвідомо ці прийоми були застосовані. Як і в будь-якому поєдинку, особливе значення має об'єктивність суддівства

З самого початку учасники намагаються встановити позитивну динаміку майбутньої дискусії - подякувати всім присутнім:

I would like to thank the sponsors. (Gore, 2000)

That's very kind of you that you have come. (BUSH, 1992)

How good of you! (Clinton, 1996)

I am very grateful to you for coming. (Gov. Ronald Reagan, 1980)

I am very much obliged to you for coming. (Governor Clinton, 1992)

I would be extremely grateful if you would be able to support me. (Clinton, 1996)

Формули подяки в політичному дискурсі часто посилюються оціночними репліками на адресу аудиторії, також компліментами, які в більшості випадків містять пряму оцінку якостей присутніх:

Thank you very much. You're so supportive

You're being extremely kind.

It's most kind of you.

That's terribly kind.

Нерідко мовець вживає позитивно забарвлені слова і вирази в своїй промові:

I'm happy to be here (Clinton, 1996), success, positive

I had been delighted to come (Clinton, 1996), positive

В англійському політичному дискурсі спостерігається тенденція посилювати подяку, використовуючи одночасно кілька реплік з різноманітними інтенсифікаторами:

I want to thank you very much indeed for coming to support me. It's so nice of you. (Gore, 2000)

Thank you very much for a lovely meeeting. (DOLE, 1996)

При розгляді реплік в цілому, ми можемо зробити висновок, що займенник «I» вживається набагато частіше, ніж «We».

Не можна не помітити негативного впливу цього прикладу на глядачів / слухачів. Даний факт пояснюється тим, що займенник «We» створює так званий ефект єднання політика з аудиторією, в той час як займенник «I» свідчить на підсвідомому рівні про якийсь егоїзм з боку виступаючого. Таким чином, мимоволі складається враження, що політичний діяч викладає свої особисті інтереси, в той час як інтереси суспільства повинні стояти на першому місці. Вживання займенника «We», навпаки, свідчить про демонстрації внутрішньогрупової приналежності.

В ході аналізу було виявлено, що протягом бесіди в учасників не прийнято звертатися по імені, частіше за все вони використовують: *My opponent, you, he.* (Gov. Ronald Reagan, 1980).

Даний факт є відмінною рисою від етичних норм української мови. Так, в українському суспільстві діє негласне правило, згідно з яким не прийнято говорити про присутніх у третій особі, оскільки створюється враження, що мовець не поважає того, про кого говорить. Вкрай некультурно говорити про третю особу, використовуючи неозначені займенники або узагальнюючі іменники - «він», «вона», «жінка», «чоловік», «людина». Так само не прийнято звертатися до людей з такими знеособленими «ярликами». Не можна сказати: «Жінка, передайте гроші» або «Людина, принесіть кави». Це миттєво накладає відбиток снобізму і зарозумілості, відсутності внутрішньої культури і поваги до співрозмовника.

Висновки. Категорія ввічливості є однією з центральних в рамках етикетної-мовної комунікації. Ввічливість необхідна, щоб регулювати і полегшувати комунікацію в будь-якій сфері життя, завдяки етикету, встановленим правилам ввічливої поведінки, які базуються на відмінності в соціальному статусі і соціальних ролях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маклакова Е. А. Политическая корректность и тональность общения как семантические признаки наименований человек. - Воронеж, 2010 года.
2. Синельникова Л. Н. О содержании концепта «толерантность» в политическом дискурсе. – Луганск, 2010.
3. Диасамидзе Л. Р. Гендерный аспект реализации языковых стратегий в российских и американских политических блогах. – Тюмень, 2010.
4. Верещагин С. Б. Дискурсивные аспекты политических речей (на материале русских и английских текстов) // Актуальные проблемы лингвистики: Уральские лингвистические чтения-2005: материалы ежегодной научной конференции, Екатеринбург, 1-2 февраля 2005

г. Екатеринбург: УрГПУ, 2005.

5. Стернин И. А. Проблемы описания вежливости как коммуникативной категории // Коммуникативная поведение. Вежливость как коммуникативная категория. Воронеж, 2003. – Вып. 17. – С. 22–47.

6. The Fourth Kennedy-Nixon Presidential Debate, October 21, 1960

7. The Third Carter-Ford Presidential Debate, October 22, 1976

8. The Carter-Reagan Presidential Debate, October 28, 1980

9. The Anderson-Reagan Presidential Debate, September 21, 1980

10. The Second Reagan-Mondale Presidential Debate, October 21, 1984

11. The Third Clinton-Bush-Perot Presidential Debate, October 19, 1992

12. The Second Clinton-Bush-Perot Presidential Debate, October 15, 1992

13. The Second Clinton-Dole Presidential Debate, October 16, 1996.

14. The Gore-Kemp Vice Presidential Debate, October 9, 1996.

15. The Third Gore-Bush Presidential Debate, October 17, 2000.

Черняк Н. О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Борисенко Н. Д.

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ НАКАЗОВО-СПОНУКАЛЬНОЇ МОДАЛЬНОСТІ АНГЛІЙСЬКИМИ ТА УКРАЇНСЬКИМИ КОМУНІКАТИВАМИ

У сучасному мовознавстві особлива увага приділяється тим лексичним одиницям та лексико-граматичним класам, які виражають відношення людини до навколишнього світу та свого місця в ньому. Комунікативи є чистими знаками емоцій, особливим прошарком лексики, мають всі типові риси емоційної лексики [1: 138]. Під комунікативами традиційно розуміють мовні одиниці із значенням реакції на слова співрозмовника або ситуацію спілкування [4: 197]. Сам по собі комунікатив реалізується у мовленнєвій діяльності, виконуючи важливі функції у спілкуванні, наприклад, вираження і

передачі почуттів та емоцій, бажань мовця, його намірів та переживань. Виділяють первинні комунікативи, до яких традиційно відносять вигуки, та вторинні, які переходять до класу комунікативів у результаті функціональної переорієнтації інших частин мови [4], коли істотно змінюються змінюються не тільки семіотичні, семантичні, синтаксичні, прагматичні та морфологічні характеристики, але й співвідношення між планами вираження та планами змісту [4: 9].

У нашому дослідженні ми розглядаємо комунікативи, що експлікують наказ і спонукання до дії, волевиявлення, бажаність виконання співрозмовником дій, прохань та наказів. Їх зазвичай вивчають у межах наказово-спонукальної модальності, яка тісно пов'язана з категорією дієслова.

Типовими засобами втілення наказово-спонукальної модальності в англійській та українській мовах є вигуки:

ELLIE [making her passes rhythmically]. Hush. Go to sleep. Do you hear? You are to go to sleep, go to sleep, go to sleep; be quiet, deeply deeply quiet; sleep, sleep, sleep, sleep, sleep [6: 80].

К а т е р и н а. Не так упав, не так сказав... Давай спочатку... Ну! (Піднімає палицю) [2: 196].

Їх повтор робить висловлення більш емоційним:

MRS. HIGGINS [putting her fingers in her ears, as they are by this time shouting one another down with an intolerable noise] Sh—sh—sh—sh! [They stop] [5: 55].

Схожий ефект досягається комбінацією декількох вигуків:

В о з н ы й (перебивая). Полно, довольно, годі, буде балакати! Тобі яке діло до чужого хисту? Ходім лиш до будущої теці [3: 46].

Ізоморфною рисою англійської та української мов є використання дієслівних комунікативів із семантикою спонукання до виконання дії:

MRS HUSHABYE [mischievously]. Take care. You may not be so safe as you think [6: 85], або її припинення:

THE GENTLEMAN. I really haven't any change— Stop: here's three hapence, if that's any use to you [he retreats to the other pillar] [5: 11].

К а т е р и н а. Я ж йому казала: п-е-р-е-с-т-а-н-ь! От бовдур! [2: 452]

Прислівникові комунікативи також використовуються для вираження наказової модальності:

THE NOTE TAKER [coming forward on her right, the rest crowding after him] There, there, there, there! Who's hurting you, you silly girl? What do you take me for? [5: 11].

Повтор переорієнтованих комунікативів підсилює прагматичний ефект висловлення:

THE GENTLEMAN [to the girl] Come, come! he can't touch you: you have a right to live where you please [5: 13].

Комбінація дієслівних комунікативів та вигуків спрямована на підвищення емоційності висловлення:

MRS. PEARCE [uneasy] Oh, don't say that, sir: there's more ways than one of turning a girl's head; and nobody can do it better than Mr. Higgins, though he may not always mean it [5: 24].

Емоційність мовця підкреслює повтор дієслівних комунікативів, підсилений вигуком:

THE NOTE TAKER [overbearing but good-humored] Oh, shut up, shut up. Do I look like a policeman? [5: 12].

Вторинні комунікативи для вираження спонукальної модальності використовуються як окремо:

CAPTAIN SHOTOVER. Silence! [Mangan subsides into si-lence]. I say, let the heart break in silence [5: 126], так і разом із дієслівними комунікативами з семантикою наказу:

SWINDON (scandalised). Shut, sir—silence! [6: 54] або із фразеологізмами:

П а р а с к а. Тьху, чорти б вас узяли. Це Часник їх агітує проти нас, це він, він. Та чого ти мовчиш, Галушко? [2: 195].

Наказово-спонукальну модальність виражають комунікативи разом у поєднанні зі звертаннями, наприклад:

THE FLOWER GIRL. Nah then, Freddy: look wh' y' gowin, deah [5: 17].

Н а т а л к а. Так, добродію, пане возний! Перестаньте жартувати надо мною, безпомощною сиротою. Моє все багатство єсть моє добре ім'я; через вас люди начнуть шептати про мене, а для дівки, коли об ній люди зашепчуть... [3: 7].

Виділяють також комунікативи із частково нейтралізованим спонукальним бажанням. Тобто волевиявлення мовця опускається в той час, як в більшій мірі виражається саме бажання привернути увагу. До таких комунікативів відносять формули мовленнєвого етикету.

Наприклад, вибачення:

PICKERING. Excuse me, Higgins; but I really must interfere. Mrs. Pearce is quite right [5: 28].

В ы б о р н ы й. Та се, добродію (кланяється), не пісня, а нісенітниця. Я співаю іноді, що в голову лізе, - вибачайте, будьте ласкаві, я не добачив вас [3: 8].

PICKERING. I beg your pardon. [He draws his chair back apologetically] [5: 55]; прощання:

В ы б о р н ы й. Прощайте! Гляди ж, Наталко, не згедзайся, як старости прийдуть! Пам'ятуй, що ти обіщала матері. Прощайте, прощайте! [3: 30] та побажання:

В ы б о р н ы й. Помагай-бі, Наталко! Як ся маєш, як поживаєш? [3: 23].

Отже, наказово-спонукальне модальне значення виражають як первинні, так і вторинні комунікативи. До такої модальності відносять прохання та накази припинити або виконати дію, формули мовленнєвого етикету, які належать до комунікативів з частково нейтралізованим спонукальним бажанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко Н. Д. Гендерні відмінності використання комунікативів (на матеріалі сучасної англійської драматургії) / Н. Д. Борисенко // Наука і Сучасність. Збірник наукових праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., Логос, 1999. – Вип. 2 . – С. 138-143.
2. Корнійчук О. Є. Драматичні твори / О. Є. Корнійчук. – К.: Наукова думка, 1990. – 610 с.
3. Котляревський І. Наталка – Полтавка / І. Котляревський. – К.: Фоліо, 2015. – С. 23–75
4. Левицкий А. Э. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка: Монография / А. Э. Левицкий. – К., 1998. – 362 с.
5. Shaw G. B. Pygmalion / G. B. Shaw. – New York: Chelsea House Publishers, 2004. – 96 p.
6. Shaw G. B. The devil's disciple / G. B. Shaw. – New York: Chelsea House Publishers, 2004. – 76 p.

Шаравська В. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Нідзельська Ю. М.

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КАТЕГОРІЙ ГУМОРУ У СУЧАСНИХ МОВОЗНАВЧИХ СТУДІЯХ

Перш за все, варто зазначити, що сьогодні всебічні дослідження питань гумору, іронії і сатири вважають актуальними проблемами різних галузей як філологічних наук (лінгвістики, лінгвостилістики) так і нефілологічних, що свідчить про важливість мультидисциплінарного підходу у наукових пошуках. Отже, добре відомим є у лінгвістиці те, що різні мовні засоби гумору, іронії та сатири у структурі творів різних авторів привертати увагу

багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема таких, як: Ю. Борєва, В. Карасика, Г. Почепцова, А. Птушки, О. Титаренко, В. Самохіної та ін. Однак, низка питань, які по'язані із категорією гумору і досі залишаються недостатньо дослідженими. Відтак, **актуальність** цієї статті зумовлено передусім необхідністю подальшого детального дослідження значущості категорій гумору з точки зору сучасних мовознавчих пошуків, а також у вивченні загальних особливостей мовних засобів реалізації вказаної категорії. У роботі представлено аналіз цієї проблематики з позицій сучасних наукових парадигм, когнітивної та антропоцентричної, яка передбачає врахування особливостей суб'єкта концептуалізації, яким виступає людина, яка активно пізнає оточуючу дійсність.

У лінгвістиці гумор варто сприймати як особливий спосіб відображення суті явищ дійсності, які уявляються комічними, за допомогою засобів художньої творчості. В основі смішного завжди лежать протиріччя між явищем і сутністю того, що зображується. Критерієм гумору є не предмет зображення, а ставлення автора до цього предмета, до того ж, гумор має і соціальне значення [4, с. 7]. **Метою статті** є аналіз категорії гумору у контексті сучасної лінгвістики та дискурсивного аналізу. Серед **завдань** потрібно виокремити такі: *визначити сутність категорій гумору, надати визначення понять, пов'язаних із досліджуваною проблемою, здійснити загальний огляд функціонування мовних засобів гумору, іронії та сатири з позицій лінгвістичної науки.* **Об'єктом дослідження** є особливості категорії гумору в сучасній лінгвістиці. **Предметом дослідження** є загальні мовні та мовленнєві особливості функціонування вищевказаної категорії, функції гумористичних текстів, емоційно-експресивної лексики з гумористичним значенням.

Гумор у словнику представлено як доброзичливо-глузливим ставленням до чого-небудь, яке спрямоване на викриття недоліків; уміння подати, зобразити щось у комічному вигляді; це художній прийом у творах

літератури або мистецтва, заснований на зображенні чого-небудь у комічному вигляді, а також психічний стан; настроїв [3]. Як це підкреслено О. Шонь, гумор – це інтеркатегоріальний феномен, притаманний усім народам, однак у конкретному прояві він – переважно національний. У тому, як і на які теми жартують люди в різних країнах, виявляються загальні закони гумористичного світовідчуття. Проте загальне реалізується конкретними формами. Вони визначаються специфічними рисами національного характеру [5, с.7). Національні особливості гумору визначаються своєрідністю народного життєво-історичного досвіду в естетичному його переломленні. Естетичні функції гумору і форми його прояву визначаються історичною і національною самобутністю певного народу [4, с. 7; 5]. Більше того, О. Титаренко підтримує точку зору Ю. Борєва, який зазначає, що "національні ознаки гумору легко відчутні, але дуже важко піддаються теоретичному обґрунтуванню". [1; 4, с.7]. Ця авторка підкреслює, що можливим видається виділити дві групи емоційно-експресивної лексики з гумористичним значенням: 1) *власне емоційно-експресивна лексика*, слова із константною прагматичною заданістю на гумористичний вплив, які виконують функцію вираження емоційного ставлення до предметів і явищ об'єктивної дійсності; 2) *ситуативна емоційно-експресивна лексика*, слова, найчастіше багатозначні, з нейтральними (в емоційно-експресивному відношенні) основними значеннями, що включають у свою семантичну структуру і значення емоційно-експресивні [4, с.8].

Як відомо у сучасному мовознавстві, гумористичний текст є унікальним, йдеться про те, що він виконує такі функції: *розважальну; фатичну; регулятивну; перемикальну; аттрактивну; мовотворчу; критичну; орнаментально-ілюстративну; функцію детабуїзації; маскувальну; "терапевтичну"; прагнення до самоствердження, соціальну функцію* та інші [2, с. 23, 24]. З позицій сучасних наукових парадигм гумор, іронія і сатира є формами комічного, способами відображення явищ

дійсності, що заслуговують критичних та гостросатиричних оцінок. Відмінність між гумором і сатирою полягає у стилістичних особливостях їх використання. Гумористична критика передбачає виправлення, вдосконалення об'єкта висміювання; сатира ж не лише викриває, а негативно переосмислює об'єкти і явища, неспіввідносні з ідеалом. Більше того, як зазначає О. Титаренко, відмінність гумору і сатири можна спостерігати також у відмінності використаних мовних засобів на різних мовних рівнях [4, с. 5.]. Ми, слідом за В. Самохіною, також вважаємо, що інгерентною властивістю жартів є *когнітивний механізм інконгруентності*. Відтак, його суть полягає в порушенні норм (онтологічних, логіко-поняттєвих, валоративних, жанрових, дискурсивних), що, відповідно, вважають джерелом комізму ситуації, це маніфестується в парадоксі: відхилення від норми створює у жарті нову форму і є нормою сміхового сприйняття світу. Більше того, дія такого механізму виявляється у композиції мовних засобів [2, с.14].

Оскільки гумористичне, сатиричне чи іронічне зображення передбачає вияв ставлення автора і реципієнта до зображуваного, дослідження цих проблем пов'язане з категорією *модальності*, зокрема, суб'єктивно-оцінної модальності. *Об'єктивна модальність* – це кваліфікація змісту сказаного самим мовцем з точки зору його достовірності, *суб'єктивна* – це емоційне ставлення, реакції суб'єкта-мовця, викликані спільною обставиною, спільною метою [5, с.11].

Відмінність між сатирою і гумором полягає в особливій емоційній критиці заперечення і критиці, що стверджує об'єкт в його суті. Гумор орієнтує не на знищення певного явища, а на його вдосконалення, усунення, ліквідацію хиб, наявних у ньому [5, с.9]. Гумор – такий спосіб відображення явищ дійсності, які представлено автором комічними, за допомогою відповідних мовностилістичних засобів. Це особливий вид комічного поєднує зовнішньо комічне сприйняття із внутрішньою серйозністю. Це зіставлення речей, у якому знаходить прояв комізм зображуваного. Гумор

суб'єктивно зумовлений, його критерієм є не стільки предмет зображення, скільки ставлення автора до нього. А гумористичний сміх виникає тоді, коли йдеться про привабливих для автора людей. Інший зміст і цільову установку містить поняття “сатира”. Це негативне переосмислення об'єкта зображення і критики, специфічний спосіб художнього відтворення дійсності, що представляє її як неспіввідносну з ідеалом. Здійснюючи диференціацію понять гумор і сатира, наголошують на відсутності чіткої межі між ними. Сатира перестає бути сатирою, якщо в ній відсутні компоненти гумору; гумору притаманний елемент сатири, тобто не заперечення, а критики того, над чим сміються [5, с. 9] .

Важливим засобом вираження категорії комічного є іронія. *Ситуативна іронія* – емоційно забарвлений тип іронії, що виникає внаслідок контрасту між ситуативним контекстом і прямим значенням слова, словосполучення, речення. Для реалізації цього типу іронії використовуються засоби лексичного рівня (слово, словосполучення) і синтаксичного (відокремлені синтаксичні конструкції – вставні слова, речення). Цей тип іронії залежить від лінійного контексту, що не перевищує меж абзацу. *Асоціативна іронія* – прихований тип іронії, де реалізація переносних значень проходить поступово, нові значення виникають градуально. Для реалізації асоціативної іронії використовуються різні види повтору, цитації, алюзії [5, с. 10]. Цей засіб є повноправною формою комічного поряд із гумором і сатирою. Це відображення прихованого значення, що відрізняється, або є протилежним до очевидного, мовними засобами (мовна іронія) або ситуаціями твору (екстрамовна іронія).

Отже, засоби і прийоми комічного з'являються не відразу, з розвитком мови збагачується зміст. Ю. Борєв, кажучи про засоби класичної сатири, вважає за необхідне особливо відзначити такі функції, як: “самовикриття і взаємовикриття сатиричних персонажів, поширене порівняння їх з тваринами, комедійний контраст, власне мовні комедійні засоби (каламбур, комедійна характеристика” [1, с.200]. Варто визнати факт, що незважаючи

на змішання форм, прийомів, засобів комічного, можна вважати основними формами комічного: гумор і сатиру. Серед прийомів створення комічного змісту функціонують: ситуативно обумовлена іронія, контраст, перебільшення. Серед засобів створення комічного існують епітети, метафори, порівняння, уподібнення.

Отже, категорія гумору викликає зацікавленість мовознавців як засіб пізнання світу, ведення комунікації. Іронія, гумор, сатира мають функції, які здатні накладатися одна на одну, при цьому створюється бажаний комічний ефект. Гумор є особливим видом людської діяльності. У перспективі дослідження аналіз мовних засобів створення комічного у творах англійських письменників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боров Ю. Комическое / Ю. Боров. – М. : Искусство, 1970. – 272 с.
2. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великобританії та США : монографія. – Вид. 2-ге перер. і доп. / В. О. Самохіна. – Харків: ХНУ, 2012. – 360 с.
3. Словник української мови (Академічний тлумачний словник) (1970–1980). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// sum. in.ua/s/ghumor](http://sum.in.ua/s/ghumor).
4. Титаренко О. Ю. автореферат дисертації Мовні засоби вираження гумору (на матеріалі творів англійської та американської літератури XIX-XX століть) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук: спец. 10.02.04. германські мови / О. Ю. Титаренко. – К., 1993. – 21 с.
5. Шонь О. Ю. Мовностилістичні засоби реалізації гумору, іронії і сатири в американських коротких оповіданнях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук: спец. 10.02.04. Германські мови / О. Ю. Шонь. – Львів, 2003 – 23 с.

ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТЬ «ПРОФЕСІОНАЛІЗМ» І «НОМЕНКЛАТУРА»

Розв'язання теоретичних завдань – визначення природи термінів як знаків професійних понять, класифікація лексичного складу терміносистем, виявлення дериваційного потенціалу термінологічної лексики, дослідження загальних тенденцій розвитку терміносистем – перебуває у центрі уваги цілого ряду дослідників [3: 17].

Система професійної мови в будь-якій галузі формується на основі загальноновживаної та професійної розмовної мови, зокрема на основі професійного жаргонного словника. Адже професіонали в повсякденному спілкуванні, крім термінів, активно використовують так звані напівформальні лексичні одиниці (професіоналізми та жаргонізми).

Професіоналізми – це слова або вислови, притаманні мові людей певної професії. Професіоналізми позначають спеціальні поняття, знаряддя чи продукти праці, виробничі процеси, народні ремесла. Вони носять чіткий місцевий характер і їм властива деяка емоційність. Терміни – це офіційні наукові назви понять, а професіоналізми функціонують як розмовні, неофіційні заміники термінів і використовуються в неофіційному професійному спілкуванні [1: 23]. Так, наприклад, *kick of meeting* (запуск виробництва), *to kill a mechanism* (зіпсувати механізм), *slave driver* (робітник, який не дотримується інструкцій з експлуатації приладів і пристроїв).

Головною особливістю професійного жаргону є те, що він може бути використаний не тільки мовою колег, які є рівними за професійним статусом, але й у дещо формальному мові представників професії, які відрізняються за професійним статусом (начальник і підлеглий, викладач і

студента тощо). Крім того, особливість професійного жаргону полягає в тому, що він може бути найбільш незрозумілим, у порівнянні з іншими професіоналізмами, поза професійними групами. Наприклад, через те, що метафоризація додається до спеціалізації.

Номенклатура – це сукупність назв конкретних об'єктів певної галузі науки, техніки, мистецтва тощо. Їх слід відрізнити від термінів, що позначають абстраговані наукові поняття. Номенклатуру складають іменники та словосполучення, які позначають як систему назв об'єктів певної науки, так і сукупність назв одиничних об'єктів, а також видові назви [1: 23].

Отже, у мовленні фахівців, окрім термінологічних одиниць, широко побутують й інші лексичні одиниці – професіоналізми та номенклатурні назви.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Раденька С. В. Термінологія та переклад / Л. П. Білозерська, Н. В. Возненко, С. В. Раденька. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2010. – 232 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: ВТФ "Перун", 2001. – 1440 с.
3. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К.: Вид. дім "KM Academia", 2000. – 218 с.
4. Махачашвілі Р. К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття: Монографія / Р. К. Махачашвілі. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. – 200 с.

Желєзний В. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент: Топачевський С. К.

ВІДТВОРЕННЯ ВЕРБАЛЬНИХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ ФОНОВИХ ЗНАНЬ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛОМОВНИХ ІГРОВИХ ФІЛЬМІВ

У ХХ столітті настав момент, коли інтерес дослідників від мови як системи переключився на мову як інструмент спілкування. Цілий ряд наук плідно займається дослідженням когнітивних структур і процесів, що лежать в основі будь-якої людської діяльності, включаючи мовну. В рамках сучасної когнітивної лінгвістики та перекладознавства також велика увага приділяється знанням - складному і багатогранному феномену, що дозволяє значно розширити традиційні рамки філологічних досліджень.

Процеси глобалізації та активної взаємодії культур висувають нові вимоги до всіх учасників міжнародної взаємодії. Перекладач сьогодні розглядається як посередник між комунікантами, що належать до різних лінгвокультурних спільнот з незбіжними мовними і концептуальними картинами світу [4]. Когнітивні системи всіх комунікантів виявляються одним з найважливіших факторів, що впливають на процес спілкування, і фонові знання всіх учасників перекладної комунікації, включаючи перекладача, безумовно, відіграють свою особливу роль [3].

Об'єкт даного дослідження – феномен фонових знань одержувача текстів англійською мовою і, зокрема, перекладача. **Предмет роботи** складає дослідження вербальних репрезентацій фонових знань в порівняльному плані. Коли ми говоримо про фонові знання, представлені в тексті, то маємо на увазі їх вербальні репрезентації (ВР), здатні активізувати потенційно наявні в когнітивних системах комунікантів фонові знання, оскільки знання

в загальному і фонові знання зокрема, будучи частиною людської свідомості, недоступні прямому дослідженню.

В даний час одними з найбільш затребуваних і, відповідно, потребуючих докладного аналізу є медіа-тексти. Сучасні не спеціальні (тобто ті, що не мають суто професійне спрямування) медіа-тексти глобальних видань носять міжнародний характер, у них формується інтернаціональна цільова аудиторія, що складається з освічених одержувачів, які володіють англійською мовою в ролі міжнародної мови та знаходяться в будь-якій точці земної кулі. Професійний перекладач за визначенням є одним з таких одержувачів [1].

Актуальність роботи визначається, в першу чергу, тим, що у фокусі уваги опинилися вербальні репрезентації фонових знань, типові для медіатекстів. Більшість досліджень, присвячених фоновим знанням і їх мовним вираженням, проводилися на матеріалах художніх текстів. Крім того, поняття «фонові знання» все ще не має однозначного трактування в теоретичних дослідженнях. Необхідність прояснити розпливчастість і невизначеність визначення феномена фонових знань, систематизувати різноманітні підходи до його вивчення, розглянути особливості функціонування вербальних репрезентацій фонових знань в медіа-текстах, а також стратегії та способи їх перекладу, які до сих пір носять фрагментарний характер, також обумовлює своєчасність роботи і її актуальність.

В ході роботи з текстовим матеріалом були розглянуті основні лексико-граматичні, словотворчі, синтаксичні та стилістичні засоби вербалізації фонових знань, а також цитування як спосіб вербалізації.

Автори сучасних медіа-текстів використовують такі засоби вираження, що забезпечують не тільки інформаційну, але і емоційно-експресивну насиченість тексту. Таке прагнення зумовило націленість авторів медіа-текстів, копірайтерів на активне використання неологізмів, okazіоналізмів, мовної гри, трансформації фразеологізмів, прецедентних феноменів тощо.

У феномені мовної гри, що складається в нестандартному використанні мовних одиниць або категорій і реалізує творчі можливості мовця, повною мірою відбивається асоціативний потенціал слова. Серед виразних можливостей мовної гри в сучасних медіа-текстах в якості домінуючих виділяються не тільки комічні, обумовлені створенням комічного ефекту як стилістичною метою, яка традиційно вивчається, але не менш значущим є естетичний ефект, який характеризується приверненням уваги власне до мовної форми. Мовна гра разом із вищезазначеними можливостями реалізує низку когнітивних, імплікативних, персуазивних, сугестивних функцій, пов'язаних з її використанням у мас-медійних дискурсах.

Творче начало мовної гри полягає в пошуку можливих прийомів виведення знака з обумовленого системою типового контексту його конструювання й сприйняття. Для створення «нестандартних» висловлювань мовними ресурсами є весь арсенал засобів, що впливають із асиметрії мовного знака: омонімії, полісемії, граматичної неоднозначності, асоціативних зв'язків слів. Окрім того, мовна гра дає змогу робити висловлювання більш ємним, таким що містить декілька смислів, кожний з котрих може реалізувати певну функцію: номінативну, оцінну, стилістичну, асоціативну тощо, напр., *“No police state”, demanded one placard. “Freedom not **feardom**”, read another. (“Let **feardom** ring,” The Economist, March 19, 2015) [2]*, дозволяє інтерпретувати креативне новоутворення *«**feardom**, n. – the state of living in fear or being subject to laws and policies based on fear»*.

У створенні нових номінацій вочевидь вирішальною є індивідуально-авторська роль мовця, а також лексичної та синтаксичної сполучуваності, що робить можливим висвітлення основних функцій мови під новим кутом зору. Варто відзначити, що в сучасній лінгвістиці (зокрема, лінгвістиці креативу) формується уявлення про креативну функцію, в основі якої лежить лінгвокреативне мислення, що спонукає індивіда до використання потенціалу мовних одиниць.

Для сучасних англомовних медіатекстів характерними є такі способи створення мовної гри, як обігравання багатозначних та омонімічних слів, створення okazionalizmів, neologizmів, patronimichnoї atrakції. Okazionalni novotvori nosyatsya netypoviy, indyvidualnyi kharakter, odnak v anglійській мові їх можна систематизувати на предмет словотворчих засобів, за допомогою яких ці новотвори створюються, адже автор так тією або іншою мірою спирається наформально-структурні моделі при творенні нового слова. Наприклад, *“But anything can take a hashtag, and dictionary-makers aren’t going to include “#dictionary” next to “dictionary”, “#lexicography” next to “lexicography”, and so on. Something has to change in the real world for “hashtagification” to lead to word-hood” (“#BlackLivesMatter,” The Economist, January 15, 2015).*

Як відомо, однією з найбільш уживаних моделей в англійській мові є утворення слів складанням основ. Типологічна модель словоскладання реалізується складними словами, утвореними з іменників, прикметників, прислівників та дієслів, напр.: *bride + chill (cf. bridezilla): “My sister keeps calling me a Bridechilla because I’m so chilled about everything. It’s all really very relaxed.” (Melanie Finn, “Sarah leaves model friends behind for ‘amazing’ hen party.” (The Evening Herald, April 30, 2014); Anita is a bridechilla, the type of bride who wants her and her fiancé’s day to be special but not at the expense of going crazy, broke or sending friends and family running for cover. (“Bridechilla: The anti-bridezilla of weddings,” Mamamia, August 10, 2013);* На зазначеній моделі ґрунтується один із різновидів гри слів, представленої в англійській мові контамінацією. Саме у випадку контамінацій когнітивні можливості мовної гри в сучасних медіа-текстах відбиваються у найбільш концентрованій формі.

Тематика роботи є об’ємною і перспективною для подальшого вивчення. Уваги заслуговує дослідження вербальних засобів репрезентації фонових знань в медіа-текстах. Цікаві результати могло б принести вивчення і

зіставлення складу і особливостей вербальних репрезентацій фонових знань в глобальних текстах іншої жанрово-стильової приналежності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добросклонская Т. Г. – Вопросы изучения медиатекстов (опыт исследования современной английской медиаречи) / Татьяна Георгиевна Добросклонская. – Москва, 2005.

2. Игнатьева И.Г. – Фоновые знания в англоязычных медиатекстах (на материале журнала The Economist) / Ирина Геннадьевна Игнатьева – Материалы докладов XV Международной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов». - Москва: Издательство МГУ; СП Мысль, 2008.

3. Игнатьева И. Г. Вербальные репрезентации фоновых знаний в медиатекстах и способы их передачи в переводе / Ирина Геннадьевна Игнатьева - Автореферат – МГУ имени М.В Ломоносова, 2010.

4. Тер-Минасова С.Г. Война и мир языков и культур: Вопросы теории и практики. / Светлана Григорьевна Тер-Минасова - Москва: АСТ: Астрель – Хранитель, 2007.

Лавровська А. А.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Мосієнко О.В.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ HAPPINESS В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Лінгвоментальна картина політичного світу являє собою сукупність лінгвокультурних образів дійсності, яка існує в індивідуальній або колективній свідомості політичної сфери життя мовного співтовариства. Будучи важливою частиною національної культури, політична комунікація

фіксує особливості політичного дискурсу за допомогою ментальних одиниць (концептів, стереотипів, сценаріїв, концептуальних полів, цінностей та ін.), Що визначають політичні погляди суб'єктів політичної ситуації. Мова політичного діяча організовується особливим семантичним і семіотичним чином для того, щоб реалізувати ефективний вплив на аудиторію, отже, при цьому має місце транспортування в політичний дискурс таких мовних елементів, які спрямовані на зміну поведінки того на кого здійснюється такий вплив з вигодою. Тактика і стратегія мовної поведінки політичного діяча є способом оперування інформацією з метою зміни поведінки об'єкта мовного впливу в напрямку, планованому суб'єктом мовного впливу.

Відповідно, в останні роки ідеологія стає об'єктом міждисциплінарних досліджень лінгвістики, культурологи, міжкультурної комунікації, філософії, соціальної психології, соціальної філософії, соціології, політології, теорії комунікації, теорії метафори, дискурсивного аналізу і т.д. У лінгвістиці ідеологію розглядають як лінгвокогнітивну категорію або як сукупність лінгвоідеологічних концептів в їх домінантній актуалізації в політичному дискурсі. Останнім часом в Україні зросла кількість досліджень, присвячених вивченню концептів. Для аналізу ж було обрано культурний концепт «щастя» («HAPPINESS») в англійській мові. Даний концепт розглядається з позицій порівняльного мовознавства і перекладознавства в плані аналізу лексико-фразеологічних полів ядерної лексики «happiness».

Метою статті є аналіз лінгвопрагматичних актуалізацій концепту «HAPPINESS», що вербалізується в політичному дискурсі. Відповідно до мети в роботі вирішуються наступні завдання: проаналізувати характерні особливості політичного дискурсу; виокремити засоби висловлювання в сучасній англійській мові; означити місце концепту HAPPINESS в контексті мовлення політичних діячів.

Об'єктом дослідження є вербалізація концепту HAPPINESS, яке знаходить відображення в американському політичному дискурсі. Дослідження виконано на матеріалі виступів колишнього президента США –

Б. Обама та поточного президента США Д. Трампа. *Предметом дослідження* є когнітивні механізми і лінвопрагматичні особливості мовної актуалізації концепту HAPPINESS і його складових в публічних виступах Б. Обама та Д. Трампа.

Звернення до лексикографічних джерел дозволяє стверджувати, що лексеми happiness і unhappiness висловлюють емоційний стан людини, викликаний задоволеністю або незадоволеністю людини своїм життям. Дослідження цих одиниць мови в діяхронічному аспекті показує, що їх зміст зазнав певних змін. Лексема happiness є похідною від лексеми happy і, згідно з даними етимологічного словника англійської мови, з'явилася тільки в 1520 р. Оригінальна лексема happy спочатку, в середині XIV ст., мала значення lucky від ON happchance, good fortune, який в свою чергу сходиться до P.Gmc kharan. Такий корінь, в свою чергу, походить від індоєвропейського кореня kobb-, що відправляє до магічного дії, пов'язаного з майбутнім [4].

З розпадом міфологічного мислення відбувається десакралізуюча міфологеми "доля" [1, с. 264], і щастя розглядається як добра нагода, везіння або удача luck. В кінці XIV ст. лексема happy набуває значення «very glad». Обидва ці значення знайшли своє відображення в змісті лексеми happiness. У 1520 р. за цією мовною одиницею в словниках було зафіксовано значення «good fortune», а в 1590 р. в словниках з'явилося значення «pleasant and contented mental state» [5]. Зміни, які відбулися в семантиці слів, є відображенням зміни змісту концепту HAPPINESS. Проаналізовані етимологічні дані дозволяють стверджувати, що спочатку ці ментальні сутності сприймалися, як доля і удача, згодом, щастя визначається як стан задоволеності або незадоволеності людиною своєю долею.

Лексема happiness в більшості словників визначається як «the feeling of being happy» [6, с.647]. Однак це визначення не розкриває повністю змісту мовної одиниці, позаяк не можна визначити одне невідоме через інше - не знаючи, що таке happy, ми не можемо визначити поняття happiness. Відповідно, варто звернутись до лексичної одиниці happy. Так, було виділено

три основних значення лексеми happy. Першим значенням є «having feelings of pleasure for example because something good has happened to you or you are very satisfied with your life» [6, с. 738]. У цьому значенні більша увага приділяється сфері почуттів і емоцій, тут визначення «щасливий» передає стан духу.

Синонімічні ряди досліджуваної ядерної лексеми концепту «happiness» становить ряд слів: bliss, blissfulness, content, contentment, delectation, contentedness, gratification, delight, enjoyment, elish, felicity, satisfaction, joy, joyousness, joyfulness, jubilation, cheerfulness, cheeriness, cheer, blithesomeness, gladness, lightheartedness, exhilaration, high spirits, elation, exuberance, glee, ecstasy [3; 4; 5].

Таким чином, в цей ряд входять наступні слова, які називають характеристики позитивного емоційного стану людини: cheerful, glad, delighted, joyful, lighthearted, joyous, thrilled, rejoiced, uplifting, pleasurable, overjoyed, euphoric, lightened, pleasant. Другим значенням є «feeling that something is right or good, satisfied» [6, с. 634]. У цьому значенні щастя сприймається як стан розуму. Це видно з визначення, good і right це оцінка, яка частіше дається розумом.

В даному випадку синонімічний ряд буде виглядати так: contented, satisfied, pleased, gratified, satisfying, satisfactory. Третім значенням є «fortunate, lucky» [6, с. 738]. Це значення благої долі, удачі реалізується наступними синонімами: lucky, fortunate, favorable, providential, propitious. Слід зазначити, що лексема happy є високочастотною в політичному дискурсі.

У широкому сенсі під політичним дискурсом можна розуміти передачу повідомлень з метою розосередження і застосування влади в суспільстві. Целлю політичного дискурсу є вплив на широку аудиторію в інтересах політики. Політичний дискурс як би пропагує політичні ідеї, емоційно впливаючи на суспільну свідомість і підштовхуючи людей до політичних дій. Основною функцією політичного дискурсу є вплив на масову свідомість.

Політичні тексти є ефективними засобами впливу на установки особистості і суспільства, так як в них з найбільшою силою проявляються емоційно-особистісне ставлення до подій, багатство використовуваних мовних прийомів, орієнтація на глибинні первинні шари підсвідомості. Політичні виступи представляють собою цікавий матеріал для вивчення тактик впливу в лінгвістичній науці.

Політичний дискурс Б. Обама складається з величезної кількості комунікативних подій американського політичного життя. Проте між даними подіями існує певний зв'язок: всі вони укладені в рамки одного політичного дискурсу, мають однакових адресанта і адресата, реалізуються в однаковому культурному, політичному та соціальному середовищі (контексті) за допомогою одного і того ж набору контактів і кодів, а повідомлення, як правило, мають одну і ту ж мету і подібний (в рамках дискурсу) зміст.

Особливості політичного дискурсу Д.Трампа полягають у використанні таких синтаксичних конструкцій, як повтори, парцеляції, риторичне питання, інверсія. Часто використовуються тропи, такі як антитеза і метафора. Д. Трамп говорить так, як ніби американський народ вже любить все те, що він перераховує, що дозволяє йому впливати на свідомість найкращим чином. Антитеза в промові створюється на контрасті. Крім цього прийому американський президент використовує парцелювання конструкції, що сприяють посиленню бажаного ефекту. Промови є дуже емоційними і наближеними до розмовної мови. Таким чином, виступи політиків включають в себе безліч різних лінгвістичних і стилістичних засобів і прийомів впливу на аудиторію. Однак, інтерпретуючи політичний дискурс в його цілісності, не можна обмежуватися суто мовними моментами, інакше суть і мету політичного дискурсу пройдуть непоміченими. Розуміння політичних виступів передбачає знання фону, очікувань політика і аудиторії, прихованих мотивів, сюжетних схем і улюблених логічних переходів, що існують в конкретну епоху.

В ході дослідження текстів політичних промов Обама та Трампа, ми виявили цілий ряд складових концепту HAPPINESS, що мають відображення в політичному дискурсі, в тому числі такі складові як УСПІХ, ОБ'ЄДНАННЯ, СПІВРОБІТНИЦТВО, МИР, БЕЗПЕКА, ПРОЦВІТАННЯ, ВПЕВНЕНІСТЬ У МАЙБУТНЬОМУ, РЕЗУЛЬТАТ.

In the 20th century, America saved freedom, transformed science, and redefined the middle class standard of living for the entire world to see. Now, we must step boldly and bravely into the next chapter of this great American adventure, and we must create a new standard of living for the 21st century. An amazing quality of life for all of our citizens is within our reach (Donald Trump) [8].

A way for the arc of the moral universe, no matter how long, to slowly bend towards truth and bend towards freedom, to bend towards justice (Barack Obama) [7].

Серед складових концепту HAPPINESS, що репрезентується в політичному дискурсі, можна виділити ідеологічні складові, наприклад, складова ДЕМОКРАТІЯ що становлять самореалізації, наприклад, складова ПРОЦВІТАННЯ, КАР'ЄРА, соціальні складові, наприклад, складова ВПЕВНЕНІСТЬ У МАЙБУТНЬОМУ, професійно-індивідуальні складові, наприклад, складова УСПІХ.

Fourth, at the core of King's success was an appeal to conscience that touched hearts and opened minds, a commitment to universal ideals -- of freedom, of justice, of equality -- that spoke to all people, not just some people (Barack Obama).

There is a new opportunity in American politics, if only we have the courage to seize it. Victory is not winning for our party. Victory is winning for our country (Donald Trump).

Таким чином, розуміння категорії HAPPINESS представниками американської лінгвокультури характеризуються складністю і багатогранністю. Концепт HAPPINESS є одним з ключових в англomовній національній картині світу. Складові концепту HAPPINESS (співпраця,

об'єднання і т.д.) класифікуватися як наскрізні складові. Говорячи іншими словами, складові концепту HAPPINESS можуть бути інтерпретовані як проникаючі і в інтразону і в екстразону даного концепту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт. – М.: Гнозис, 2004. –236 с.
2. Худолій А. О. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного аналізу / А. О. Худолій // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. – 2014. – Вип. 42. – С. 174–177.
3. Barack Obama Speeches. URL: <http://www.obamaspeeches.com> Elizabeth Gilbert. Eat. Pray. Love. 335 p. US history.org. URL: <http://www.ushistory.org>
4. Happy. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/search?q=happy> (дата обращения: 20.04.2019).
5. Longman Dictionary of Contemporary English. – Italy: La Tipografica Varese, 2005.
6. Robert E. Denton (Jr.), Gary C. Woodward Political communication in America, 1998. – 307 p.
7. Trump's State of the Union address 2019 transcript annotated URL: <https://ig.ft.com/us-sotu-2019/>
8. Why Trump's zigzagging speech made perfect sense URL: <https://www.politico.com/story/2019/02/06/state-of-the-union-2019-analysis-1150244>

Німко Н. П.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Мосієнко О.В.

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ НОВИН У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У сучасній лінгвістиці проблема вивчення мовних параметрів газетного дискурсу практично не досліджена і лише починає розроблятися. Іншими

словами, дослідження проблем стратегічної організації медіа-дискурсу обумовлено тим, що новинний медійний дискурс в сучасному світі є потужним інформаційним ресурсом, за допомогою якого державні та громадські інститути здійснюють самопрезентацію та вплив. Необхідність дослідження медіа-дискурсу зумовлена малим ступенем вивченості мовних механізмів когнітивно-дискурсивних процесів, які визначають існування сучасного медіа-дискурсу. Лінгвісти все частіше роблять спроби осмислення сутності даного явища, що виникає в результаті інтерференції традиційних дискурсивних практик, з метою пояснити принципи взаємодії різних дискурсивних практик в рамках одного типу дискурсу.

Слід зазначити, що впродовж останніх років спостерігається активізація мовознавчої діяльності в цьому напрямку, що й пояснює актуальність даного дослідження. Серед наукових досліджень, найбільш близьких до теми нашої роботи, слід особливо відзначити дисертацію О. О. Сподарець [8], присвячену стратегіям об'єктивного інформування та суб'єктивізації в новинному політичному медіа-дискурсі і дисертацію Ю. В. Куніної [2], яка займається аналізом прагматичних стратегій мережевих політичних текстів. Дані дослідження лягли в основу класифікації стратегій новинного медіа-дискурсу, на які ми спираємося в нашій роботі, і, поряд з концепцією процесу розуміння дискурсу на основі ситуаційних моделей, розробленої Т. А. ван Дейком і В. Кінчем [1], склали теоретичну основу даної дипломної роботи.

Метою статті є виділення структурно-компонентних особливостей англомовних текстів інтернет новин. Завдання полягали у визначенні лінгвостилістичних, структурно-композиційних, лексико-граматичних та синтаксичних особливості англомовних Інтернет-статей, виділення суб'єктивізації як вербальної стратегії та проаналізувати способи її реалізації в тексті (на прикладах новинних статей з англомовних сайтів).

Об'єктом дослідження є визначення специфіки газетного дискурсу на прикладі статей Інтернет-новин. *Предметом дослідження* є аналіз

особливостей реалізації стратегій суб'єктивізації в тексті (на прикладах новинних текстів з англomовних Інтернет-ресурсів).

У інтернет-повідомленнях словник є більш менш однорідним по своїх стилістичних характеристиках, проте і тут часто можна зустріти випадки злиття літературно-книжкової та розмовної мови. Це пояснюється надзвичайно різноманітними сферами суспільної діяльності, які знаходять своє освітлення на сторінках інформаційних сайтів [4, с. 399].

Для газети характерним є пошук влучних оцінок, вживання метафор, метонімії [5, с. 126]. Експресивність газетного дискурсу досягається через використання: 1) високої книжкової лексики; 2) через оцінну лексику (образні епітети), 3) через вживання метафоричної парафрази; 4) через оновлення афоризмів, прислів'їв, приказок.

Особливою експресією і специфічністю в статтях відрізняються заголовки, які одночасно можуть виконувати рекламну функцію. Багато в чому від заголовка залежить те, чи прочитає читач дану публікацію або не зверне уваги на неї [8, с. 31]. Сучасним прикладом текстів публіцистичного стилю є статті новин в мережі Інтернет. Саме тексти Інтернет-новин ілюструють всі композиційні, лексичні та синтаксичні особливості письмового публіцистичного стилю.

Повідомлення на англomовних сайтах новин можна поділити на два типи: короткі повідомлення (Brief News) і комюніке (communiqué). Короткі повідомлення зазвичай мають один заголовок [4]. Найбільш характерною особливістю коротких повідомлень є їх синтаксична структура; вони складаються переважно з 1 - 2, максимум 3 речень, дуже довгих підрядних речень, які є єдиним ланцюгом, з розгалуженою системою підрядного зв'язку. В таких коротких повідомленнях викладають не одну думку, а декілька, причому, деякі з фактів, які повідомляються, не мають відношення до основної думки [10].

В свою чергу, розглядаючи композицію публіцистичного тексту типу комюніке, науковці зазвичай виділяють в нім складові частини: основну,

ввідну і завершальну [10]. Ввідна частина: «*Arrests and prosecutions remain thin on the ground despite 62% rise in reports of suspecter labour exploration*» [10].

Завершальна частина: «*Andrew Wallis described the rise in calls to the hotline as “a testament to the scale of the problem of modern slavery”*» [10].

Важливе значення має побудова основної частини, що містить усі смислові аспекти публікації. Редактор домагається точності і доступності викладу матеріалу, унеможливаючи втрату потрібної інформації.

Інтернет-статті характеризуються особливою послідовністю частин висловлювання. На перше місце виводять ту частину, яка з тих або інших причин вважається найважливішою, на яку робиться акцент: «*More than 7100 suspected victims of modern slavery were identified across the UK in 2018...*» [11].

В публіцистичних повідомленнях, як правило, чужа мова передається у формі непрямої мови. Відтворення уривків мови завжди оформляється лапками, на відміну від стилю мови художньої прози, де відсутність лапок є одним з шляхів створення прийому прямої мови: «*Andrew Wallis described the rise in calls to the hotline as “a testament to the scale of the problem of modern slavery”*» [11].

В деяких статтях цитування чужої мови займає більшу частину, ніж її передача в непрямої мові. При аналізі міркувань варто звернути особливу увагу на структурну залежність між посиланнями і висновками, істинність аргументації: «*Contacts came from members of the public, police, activists, healthcare and legal professionals, as well as from slavery victims themselves*».

Можливість зміни композиції залежить від характеру тексту. Опис допускає перестановку частин без втрат для змісту, а при розповідному характері тексту перестановка може призвести до порушення хронологічної послідовності подій. У пояснювальних текстах, побудованих на міркуванні, смислові одиниці нерівноцінні, тому перекомпонування частин може привести до спотворення сенсу.

Враховуючи запропоновані підходи та проаналізувавши статті

популярних британських видань, вважаємо доцільним зупинитись на наступних особливостях газетно-публіцистичного стилю англomовних публікацій:

1. використання характерних для даного стилю мовних стереотипів, кліше. Щоб максимально спростити читання та прискорити сприймання і розуміння тексту Інтернет-новин, в мові публікацій використовуються слова і словосполучення, які повторюються зі статті в статті. Вони складають так звану термінологію стилю Інтернет-статей і, по суті, є так званими публіцистичними штампами або кліше. Вони відображають традиційну манеру викладу матеріалу в таких статтях: *«It will appear alongside more than 100 other ground-breaking technologies and designs currently in development in studios and laboratories around the world»* [12].

Використання кліше є необхідним в публіцистичному стилі, оскільки вони викликають потрібні миттєві асоціації і не допускають двозначності.

2) сталі вирази: *«They should hang their heads in shame.»; «Japan's Emperor abdicates with message of love»* [12].

3) скорочення та акроніми: *«Yet the bottled water market is more buoyant than ever, defying the plastics backlash inspired by stricken albatrosses on BBC Blue Planet...»*

The commission claimed the only countries eligible to host the culture capital were EU member states, candidates to join the EU, or countries in EFTA/EEA that participate in the Creative Europe programme.

Unseen's CEO, Andrew Wallis, described...» [10].

4) власні назви та імена: *«Japan's Emperor abdicates with message of love...»*

In 2016, the Great Barrier Reef suffered the worst bleaching event on record, with about 30% of the coral dying» [9].

5) Використання суспільно-політичної лексики і фразеології, переосмислення лексики інших стилів частковості, термінологічної лексики для цілей публіцистики; терміни: *«Brexit: Jeremy Cordin under pressure ahead*

of second referendum showdown.

It has the wingspan of a Boeing 737 , but at cruising speed will consume only 5,000 watts - the same amount as three hair dryers, or a high-end microwave

Forecasts stretching to February are pushing the science to its limits, leaving significant uncertainty».

6) неологізми. В сучасній англійській мові прикладами неологізмів можна назвати слова, які з'явилися нещодавно: *«It is designed to be hyper efficient, so it can beam internet signal to people within a 60-mile communications diameter for up to 90 days at a time» [11].*

Подібні лексичні одиниці сприймаються як неологізми до моменту, коли позначувальні ними поняття не стануть звичними, після чого вони міцно входять до словникового складу і вже не сприймаються як нові. Зазвичай неологізми виникають на основі існуючої мовної традиції, використовуючи вже існуючі в мові словотворчі засоби

7) газетні заголовки

8) розмовні слова та жаргонізми

10) використання зображувально-виразних засобів мови, зокрема засобів стилістичного синтаксису (риторичні питання і вигуки, повтори, інверсія і так далі).

Стратегія субективізації в медіа-дискурсі електронних ЗМІ виступає в якості регулятора інтерактивної взаємодії учасників спілкування. Автор електронної статті в мережі Інтернет може переклювати увагу реципієнта з фактичного стану справ на важливі деталі описуваних явищ, може дистанціюватися від наведеної інформації і знімати з себе відповідальність за сказане, в чому вивляються національно-культурні особливості англійської мови.

«1. Moments earlier, the prime minister, Shinzō Abe, thanked Akihito and Empress Michiko for their decades of service, noting that the couple had “stood by the people, giving them courage and hope” in the aftermath of several natural disasters to have struck Japan during his reign» [9].

Для переміщеної суб'єктної перспективи характерними є питання (в тому числі риторичні), вибір форм способу, вживання особового займенника *we*, вживання наказового способу, прямої мови, непрямої мови, а також застосування графічних стилістичних прийомів.

Таким чином, дослідивши тексти Інтернет-публікацій, можна зробити висновки, що лексика статей на тематику новин є специфічною та помітно відрізняється від лексики, використовуваної в художній літературі, науково-публіцистичних статтях, розмовній мові. Способи донесення інформації відрізняються великою кількістю неологізмів, інтернаціональних слів, використанням кліше і скорочень. Інтригуючі заголовки, метою яких є привертання уваги читачів і, отже, реалізація газетного накладу, тим самим, забезпечують нормальне функціонування сайту новин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дейк, Т. А. ван. Язык, познание, коммуникация / Т. А. ван Дейк. – М.: Прогресс, 1989. – 312 с.
2. Кунина Ю. В. Создание образа врага как персуазивная стратегия американского политического дискурса: когнитивный и лингвопрагматический анализ (на материале публичных речей политических деятелей 1960-2008 гг.) URL: <https://www.academia.edu/28627112/>.
3. Литературно-художественное произведение как объект редакторского анализа // Редактирование отдельных видов литературы. М., 1987. – С. 305.
4. Лук'янець Г. Г. Функціонування колоронімів у заголовках англomовних інтернет-новин: лінгвориторичний аспект / Г. Г. Лук'янець // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – Вип. 46(2). – С. 399–409.
5. Овсянко О. Л. Особливості функціонування інноваційних одиниць у заголовках англomовних газет / О. Л. Овсянко, І. В. Мельник // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. –

2017. – Вип. 30(2). – С. 30–33.

6. Сподарец О. О., Иванова С.В. Реализации стратегии субъективизации в структуре новостного политического дискурса СМИ. Политическая лингвистика, 2010. – №3. – С.72–75.
7. Crystal D. Language and the Internet / David Crystal. – Cambridge : Cambridge University, 2001. – 272 p.
8. Evans V. Cognitive Linguistics: an Introduction / V. Evans, M. Green. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. – 830 p.
9. <https://www.theguardian.com>
10. <https://www.thetimes.co.uk/>
11. <http://www.mirror.co.uk/>

А. О. Новик

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент С. А. Вискушенко

ПОНЯТТЯ «ТЕРМІН» У ЗАГАЛЬНІЙ ТЕОРІЇ МОВОЗНАВСТВА

Протягом декількох десятиліть вчені-лінгвісти намагаються якомога детальніше дослідити теорію терміна, його місце в мові, системі знань тощо. Але, незважаючи на це, досі не існує єдиної завершеної теорії терміна.

Через те, що термін має складну та дискусійну природу, у лінгвістиці існує декілька підходів щодо визначення поняття «термін» та особливостей його функціонування. Основними з цих підходів є:

- 1) *структурно-субстанційний*, згідно з яким терміни протиставляються слову та виступають статичними елементами сфери фіксації. Прихильники цього підходу: О. О. Реформатський, Д. С. Лотте, А. І. Петрова та ін.;
- 2) *функціональний*, відповідно до якого термін та слово відрізняються не лише сферою фіксації, але й сферою функціонування, оскільки будь-яке слово може стати терміном, а будь-який термін може бути включений до

загальноживованої лексики. Цього підходу дотримуються Е. Ф. Скороходько, Т. Р. Кияк, В. М. Лейчик, Н. З. Котєлова та ін.);

3) *когнітивно-комунікативний*, прихильники якого (О. І. Голованова, О. С. Кубрякова, С. Л. Мішланова, М. М. Володіна та ін.) акцентують основну увагу на когнітивній функції терміна та аналізують його внутрішню природу, пов'язану з фаховою комунікацією, професійним пізнанням та діяльністю. Відповідно до цього підходу, термін є основною одиницею фахової комунікації [2: 128-129].

Термін – слово або ж словосполучення, яке виражає чітке поняття в певній галузі науки, культури, мистецтва, суспільно-політичного життя тощо, і має певне значення.

Характерними ознаками терміну є [1: 19-20]:

- належність до певної термінологічної системи;
- точність;
- стилістична нейтральність;
- наявність визначення;
- відсутність образності;
- однозначність;
- системність;
- вмотивованість;
- та відсутність синонімів.

Однак, усе це вимоги до досконалого, ідеального терміна. На практиці ж все трохи інакше. Не завжди вдається створити термін, який би відповідав усім вище сказаним вимогам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Раденька С. В. Термінологія та переклад / Л. П. Білозерська, Н. В. Возненко, С. В. Раденька. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2010. – 232 с.

2. Вискушенко С. А. Термін як базовий елемент фахової комунікації / С. А. Вискушенко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – Вип. 2 (80). – С. 128-131.
3. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З.Б. Куделько. – К.: Вид. дім “КМ Academia”, 2000. – 218 с.
4. Махачашвілі Р. К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття: Монографія / Р. К. Махачашвілі. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. – 200 с.

Соболева К. Ю.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент: Топачевський С. К.*

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНОМОВНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ АНІМАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ

Сучасний етап розвитку теорії перекладу в Україні характеризується поширенням інтересу щодо проблем україномовної локалізації англомовних фільмів. Оскільки кінопереклад існує на українських теренах відносно недавно, а англомовні фільми в українському перекладі набирають велику прихильність у глядачів, постає необхідність теоретичного осмислення цього типу англо-українського перекладу і, зокрема, питання адекватності відтворення англійських назв реалій українською мовою.

Фільм є полі семіотичним явищем, яке впливає на світогляд, ідеї та цінності глядача. Як наслідок, важливими завданнями у кіноперекладі є аналіз основних прийомів адаптації при перекладі.

Мета розвідки полягає у виявленні україномовних особливостей та локалізацію реалій в англomовних анімаційних фільмах. В якості матеріалу дослідження обрано англomовні анімаційні фільми (*Cars* – «Тачки», *Monsters, Inc.* – «Корпорація монстрів») зняті протягом ХХІ століття, та їх переклади (дубляж) українською.

Підхід до кінофільму з перекладацьких позицій потребує чіткого уявлення про предмет дослідження і відповідей на низку питань, які є визначальними для подальшого аналізу зазначеної тематики[1, с. 182].

Український кінопереклад як галузь перекладознавства знаходиться на ранній стадії свого розвитку. Причинами повільного розвитку теоретичного осмислення україномовного перекладу англomовних анімаційних фільмів можуть бути недостатній практичний досвід кіноперекладачів, слабка теоретична база і великий обсяг зарубіжної кіно- і телепродукції, що значно скорочує обсяг часу на її адаптацію.

Проблема кіноперекладу в Україні на цьому етапі його розвитку є надзвичайно актуальною, небагато часу пройшло з моменту вихода у прокат першого анімаційного фільму *Cars* - «Тачки», дубльованого українською мовою[4, с. 409]. Анімаційний фільм «Тачки» вважається першим досвідом «українізації» голівудського продукту, який максимально адаптований до українських реалій та сучасної лексики[5, с. 72].

Одною із труднощів перекладу є власні назви і назви реалій, способи відтворення яких є схожими. Українська локалізація анімаційних фільмів передбачає перелік певних стратегій передачі одиниць оригіналу, який характеризує її і відрізняє від перекладів іншими мовами.

Розглядаючи назви реалій як перекладацьку проблему, професор Вернигорова В. О. стверджує, що головною вимогою для перекладача при передачі реалій є їх глибоке знання, а також розуміння конкретних умов життя та побуту тієї країни, якою написаний оригінал [10, с. 184]. Термін «реалія» у перекладознавчому просторі позначає: культуру й історію

певного народу, його мову та діалекти, державний устрій певної країни, тобто буквально будь-який предмет культури[8, с. 68]. В. С. Виноградов виокремлює такі види реалій[7, с. 104-116]:

1. **побутові реалії**, які включають в себе власність та житло, одяг, вбрання, головні убори, напої та їжу, види праці та відпочинку, одиниці вимірювання та грошові знаки, народні танці, музичні інструменти.

2. **міфологічні та етнографічні реалії**: мечеть (мусульманські країни), троль (скандинавські країни), пагода (буддизм);

3. **природні реалії** такі, як ландшафт, рослини, тварини: савана (Африка), прерія (Латинська Америка), фіорд (Норвегія);

4. **реалії суспільного життя та державного устрою**: більшовики (СРСР), торі та віги (політичні партії Англії);

5. **ономастичні реалії**, які включають в себе **топоніми** (імена літературних героїв творів, назви музеїв, тощо) та **антропоніми** (імена та прізвища відомих людей, що потребують більш докладної інформації та коментарів);

6. **асоціативні реалії**, які зустрічаються в анімалістичних символах, кольорових символіках, мовних алюзій, а також історичні, фольклорні та літературні.

Поняття локалізації реалій має подвійну умовну природу. По-перше, ідея відсутності словникових відповідників. По-друге, їхня контекстуальна передача при перекладі. Про цей аспект у своїх працях писав ще Федоров А.В.: «... не існує такого слова, яке неможливо було б перекласти на іншу мову хоча б методом описового перекладу, тобто з використанням розповсюджених слів мови перекладу» [8, с. 87]. Зазвичай виділяють дві найбільш суттєві проблеми при локалізації реалій. Перша проблема полягає в тому, що відповідник в мові перекладу відсутній, тому що саме поняття про цю реалію відсутнє в носіїв певної мови. Друга проблема полягає в необхідності передати не тільки семантичне (предметне)

значення слова але і його конотативне забарвлення та колорит (історичне та національне значення).

Серед способів локалізації реалій виділяють транскрипцію/транслітерацію, калькування, що сприяє реалізації стратегії форенізації та дозволяє зберегти колорит чужої для реципієнта перекладу культури[6, с. 307]. В той же час, при відтворенні реалій не можуть ігноруватися особливості культури цільового кіноринку, порушуватись його традиції, мовленнєвий етикет, що призводить до необхідності використання стратегії доместикації при відтворенні певних реалій у перекладі, чому сприяє використання гіперонімічного перейменування, перифрази, використання ситуативного відповідника[5, с. 74].

Приклади відтворення реалій за допомогою стратегій зазначених вище проаналізуємо на матеріалі анімаційних фільмів «Тачки» та «Корпорація монстрів»:

1)використання еквіваленту: Блискавка МакКвін (*Lightning McQueen*), Радіаторний Рай (*Radiator Springs*);

2)транскрибування: Блискавка МакКвін (*Lightning McQueen*), Док Гадсон (*Doc Hudson*), Шик Гікс (*Chick Hicks*);

3)одомашнення за допомогою перекладацької деформації: Шмаркач (*Snot Rod*), Доливай (*Fillmore*), Брень (*Dusty*), Дзень (*Rusty*), Радіаторний Рай(*Radiator Springs*), Генрі Джеймс Вантус (*HenryJ. Waternoose*), Сирник (*Mater*);

4) вилучення: Неведимець (*Griffin the Invisible Man*) .

Зазначені приклади ілюструють типові стратегії передачі власних назв в україномовних локалізаціях англомовних анімаційних фільмів. Перспективою дослідження є більш глибокий аналіз способів відтворення власних назв в англо-українських перекладах анімаційних фільмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Иванов В.В. Функции и категории языка кино : уч. записки ТГУ:Вып 365, 1975.С. 170–192.

2. Казакова Т.А. Практические основы перевода. English <=> Russian :серия: Изучаем иностранные языки. «Издательство Союз», 2001. 320 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми :Вінниця: Нова Книга, 2004. 576 с.
4. Кропінова Т. В. Переклад кінотексту: специфіка кінотексту як перекладацького об'єкта. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. 2009. № 6. С. 407-411.
5. Лотоцька О. Г. Особливості перекладу мовних реалій як одиниць безеквівалентної лексики (на основі англomовних прозових творів О. Генрі). 2012. № 3. С. 72-74.
6. Лощенова І. В., Нікішина В. Л. Проблеми відтворення мовних реалій. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Лінгвістика. 2011. Вип. 15. С. 306–309.
7. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. С. 224.
8. Федоров А. В. Основы общей теории перевода: Высшая школа. Москва. 1968. С. 303.
9. Тепляшина А. Н. Творческая природа комического : жанровая парадигма современной журналистики : диссертация доктора филологических наук: 10.01.10. С.-Петербург. гос. ун-т. 2007. С. 373.
10. Вернигорова В. А. Переклад реалій як об'єкту міжкультурної комунікації : Вісник «Молодий вчений». 2010. № 3. С. 184-186.

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ РОСЛИННИЦТВА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

При перекладі фахових текстів особлива увага приділяється перекладу термінів, які можуть становити складність для перекладача. Характерними ознаками терміну є його чіткий зв'язок з певним поняттям, процесом або явищем, точність і прагнення до однозначності.

Обов'язковою умовою повноцінного перекладу науково-технічного терміну є повне розуміння його перекладачем. Механічне заучування термінів, без проникнення у їх сутність, без знання самих явищ, процесів та механізмів, про які йдеться в оригіналі, може призвести до грубих помилок у перекладі. Тому перекладач повинен бути ознайомленим з відповідною сферою науки чи техніки та володіти спеціальною термінологією [3: 63].

Метою статті стало висвітлення загальних способів перекладу англійських термінів рослинництва, що зумовлено потребою якісного перекладу англійських термінів рослинництва українською мовою.

Певні семантичні розбіжності між термінами мови оригіналу та мови перекладу, як правило, викликані відмінностями в точному об'ємі понять, в диференціації понять. По суті, їх можна розглядати як відмінності в мовній картині світу. Фундаментальні відмінності в термінологічних системах понять мови оригіналу та мови перекладу можуть реалізовуватися і в повній відсутності еквівалентів.

А. Я. Коваленко визначає два етапи у процесі перекладу простого терміну: *перше* – це з'ясування значення терміну у контексті, *друге* – це переклад значення рідною мовою [2: 257].

До основних способів перекладу англійських термінів рослинництва відносять:

- транскодування (транскрипція, транслітерація);
- калькування;
- описовий переклад;
- переклад варіантним відповідником;
- переклад еквівалентом;
- комбінований переклад.

Одник, головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає зі значенням слова [1: 43]. Так, наприклад, *told* – *плісінь*, *seedage* – *насінництво*, *onion* – *цибуля*.

Головною метою перекладу є досягнення адекватності. Адекватність – це вичерпна передача смислового змісту оригіналу і повна функціонально-стилістична відповідність йому [4: 182]. Досягти адекватності при перекладі термінологічних лексичних одиниць нерідко допомагає використання перекладацьких трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Раденька С. В. Термінологія та переклад / Л. П. Білозерська, Н. В. Возненко, С. В. Раденька. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2010. – 232 с.
2. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу / А. Я. Коваленко. – К.: Фірма «ІНКОС», 2002. – С. 257.
3. Столярская Е. В. Особенности перевода терминов в научно-технической литературе / Е. В. Столярская . – К.: Національний Гірничий Університет, 2007. – 256 с.
4. Федоров А. В. Введение в теорию перевода / А. В. Федоров. – М: Изд-во на иностр. Языках, 1958. – 336 с.